

A-6261

I-61

Raha-augu jutud

Rahwa suust kokku korjatud.

Trüfli toimetatud

M. J. Eisen'i rahwaluule korjandusest.

Neljas suurendatud trüff.

1 w #65

Zartus

Hermann'i trüfikoja trüff ja firjastus.

11

Книжная лавка

Ваша книга будет найдена

Ваша книга будет найдена

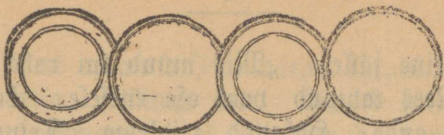
№ 33145398

Ваша книга будет найдена

Tartus

Ваша книга будет найдена

1. Raha pärast tülis.

J. Ekemann, Tapalt.

Ühele mehele näidatud unes, et tema põllu sees suure puu all raha-katel olla. Hall wana-meies tulnud mehe juurde ja ütelnud: „Mine sinna suure tamme alla ja kaewa otse põhja poolt kahe juurika wahelt, siis leiad raha-katla. Aga siis üksi leiad raha-katla, kui sa selgel kuuwalgel ööl lähed urgitsema. Kellegagi ei tohi sa rääkida. Käägid sa, jääd raha-katlast ilma.“

Mees oodanud kuuwalget ööd. Wõtnud siis labida olale ja läinud tamme alla. Näinud sääl hulga mehi tamme ümber tantfiwat. Mehele tulnud suur hirm pääle. Jooksnud koju tagasi.

Teisel päewal rääkinud mees unenägu sõbrale. See ei tahtnud lugu uskuda. Teisel hommikul näeb aga mees: sõber tuleb tamme juurest, raud-kastike kaendlas.

Mees kohe küsima: „Kust sa tuled?“

Teine wastata: „Raha-augult!“

„No, mis sa leidsid?“ küsinud mees.

Teine jälle: „Mis muud kui raha!“

Mees tahtnud pool osa enesele. Teine ei tahtnud anda. Hakanud riidlema. Teine rebimud teise käest raha-kasti ära.

Raha=augu kaewaja soanud wiimaks ometi raha-kasti teise käest kätte. Hüüdnud ise wõidurõõmuga: „Taga kuradile, ma ei saa nüüd sinu käest kätte!“

Wadunud mees sõnad suust, kui raha-kast nagu tina tuhka kadunud.

Küll otsinud mehed, aga mida ja otjid, kui kadunud. Läänud raha=augule weel waatama, aga ei midagi.

Mehed jäänud surmani wihameheteks.

Julius Weisensfeldi suust.

2. Jaani-õhtune raha nõudmine.

D. Bruhl, Metsikuust.

Mees läinud teed mööda edasi ja kurtunud seeneses: „Oh oleks mul raha, siis oleksin ma mees!“

Teine tundmata mees tulnud wasta ja ütelnud: „Mis ja raha puudust kurdad! Mine Jaani-õhtul metsa ja waata, kus tuli paistab. Mine tule juurde ja wiiska hõbe=walget tuleesse, ise mine edasi. Teisel päewal saad säält raha ja selle asja, mis tulle wiiskad. Aga hirmu sa ei tohi tunda, olgu jää, mis tahes. Tagasi ei tohi sa waadata:“

Mees oodanud Jaanipäewa õhtuni. Läänud siis metsa. Näinud tule. Väinud tule juurde. Pika habemega mees liigutanud raudhargiga suurt tuld. Nülitut hobune käinud ümber tule.

Mees läinud tulest mööda ja wisanud oma hõbepislaktidega piibu tulle. Väinud edasi, aga waadanud üle öla tagasi. Nii kui mees aga tagasi waadanud, wajunud raha kolinal maa sisse.

Teisel päewal läinud mees raha waatama, ei leidnud aga midagi.

Mees hakanud kurtma: „Nüüd olen piibust ilma!“

Kohe tulnud tundmata mees sinna ja ütelnud: „Mis sa kurdad: See on su oma süüet rahast ja piibust ilma jäid! Miks sa waatasid tagasi! Nüüd ole targem! Tule aasta pärast Jaani-õhtul. Kui sa ei eksi, siis saad raha!“

Mees oodanud teise Jaani-õhtuni. Läänud siis jälle waatama. Näinud tule, läinud tulest mööda, wisanud hõbe-preesi tulle.

Selle korra jooksnud must koer ümber tule; raudhargiga tuleforija olnud seesama habemega wanamees, kes minewa aastagi forinud.

Mees läinud natukesse maad edasi. Jäänud siis vähem seisma ja kuulama. Kuulanud, nagu oleks raha kolinal maa sisse läinud.

Teisel päewal läinud mees waatama. Leidnud preesi ja paar kamalu täit hõbe-raha maast.

Jälle tulnud tundmata mees mehe juurde ja ütelnud: „Miks pärast sa sinna seisma ja kuulama jäid? Selle pärast sa rohkem ei saa! Seda ma näen, et sinust diget raha-augu leidjat ei saa! Jäta parem see raha-augu otsimine järele! Kui ja nii kahewahel oled, wõib sulle raha-augu otsimisega õnnetusti juhtuda!“

Selle pääie kadund tundmata mees ära.

Mees näinud ka, et wäike ümmargune auk maa sisse läinud, augu põhja aga ei ole paistnud.

Keiu W. Jaansohni suust.

3. Raha koldes.

J. A. Weltmann, Pootsiist.

Korra elanud wana lefinaene. See olnud põhjatu rikas, aga ei täinud kellegile punast krossigi anda. Kui lese surma-tund ligi tulnud, ajanud lest kõik pererahwa toast wälja. Pojanaene aga pugunud falaja kambri sse ja waodanud läbi kambri ukse augu, mis wana eit tegema hakkab.

Wanaeit wõtnud suure rahakoti kätte ja läinud sellega lõukale. Teinud tuha sisse sügawa augu, pistnud rahakoti auku ja ütelnud ise: „Kelle käsi seda on siia pandnud, selle käsi wõtku seda ka jälle tagasi!“

Wanaeit surnud ära. Pärast surma läinud minija koldest tuha alt raha ära wõtma. Ei

leidnud aga tuhaft midagi. Sorinud küll tuha läbi, aga mis ei ole, ei ole.

Minija mõtelnud ja mõtelnud. Viimaks tulnud wanaeide sõnad meelde. Minija toonud furnu kolde ette, wõtnud wanamoori käe oma kätte ja hakanud sellega tuhka segama. Kõhe tulnud rahakott wälja.

Minija wõtnud rahakoti ära. Teinud lahti. Kott olnud kulda, hõbedat täis.

4. Seitse wenna weri.

J. A. Weltmann, Pootsift.

Wanal ajal elanud mees ja naene. Need olnud väga rikkad. Naene olnud rahakoti hoidja.

Häakene küll! Naene jäänud haigeks. Arwanud, et surm kätte jõuab. Wõtnud ilma mehe teadmata raha kaasa, läinud põllule, kaewanud augu, pannud raha auku ja ütelnud ise: „Selle raha panen siia nii kauaks warjule, kuni siin seitse wenna weri ära on walatud!“

Aga mees oli metsast piima-püti witsa toomas. Läinud taha naese ligidale ja kuulnud põõsa warjult kõik, mis naene rääkinud.

Naene läinud koju tagasi. Mees pole naese ees sest midagi wälja teinud, et kõik naise juttu oli kuulnud.

Naene surnud kolme päewa pärast ära. Surnu maetud maha. Siis läinud mees sinna

kohta raha wälja kaewama. Aga wale! Pole raha jäält enom leidnud.

Mehel tulnud naese sõnad meelde. Läänud koju, toonud lana juurest seitse noort kukke, tapnud need jääl ära. Kohe tulnud raha august wälja.

Seda wiisi saanud mees oma waranduse jälle kätte.

5. Kuda mees wandumise pärast õnnest ilma jäi.

J. Seland, Jõhwiist.

Korra kündnud mees. Paar härgi olnud adra ees. Ükisti jäänud härjad seisma. Küll fundinud mees härgi edasi, aga härjad pole paigastgi läinud. Mees tõstnud atra tagasi, paremale ja pahemale poole, aga ader olnud nagu kivi taha tinutatud.

Mehe süda saanud wiimaks täis. Andnud härgadele piitsaga pihta ja hüüdnud wana teo-
poisi moodi: „Mis tutine kurat nüüd siin adra taga on!“

Kohe tõmmanud härjad kõwasti ja ader pääsnud lahti. Paar sammu edasi kündes ehmatanud mees ära. Ta meelest olnud nagu waots maa jalgade alt ära. Suur mürin, kolin olnud kuulda.

Natukesse aja pärast hakkas mees jälle künd

ma. Nägi nüüd, et raha-katla sang adra otša oli jäänud.

Mehe kurja wandumise pääle oli raha-katel maa põhja tagasi wajunud. Mees oli oma õnnest ilma.

6. Ruda raha-pott ära kadus.

D. Hingenberg, Tapalt.

Ühele mehele juhata tud unes raha-katel kätte. Mees wõtnud teise mehe appi, läinud, kaewanud juhata tud kohta sügawa augu. Ei leidnud aga midagi.

Teisel öösel kästud meest uuesti minna ja üksi raha maa seest wälja wõtta.

Mees läinud. Leidnud auku tagasi aetud mulla seest raha-poti. See olnud nii suur, et üksi ei jaksanud ära wiia.

Mees läinud tagasi, kutsunud wenna appi potti ära wiima.

Pott olnud aga kadunud. Küll otšinud mees hoolega, ei leidnud aga enam midagi.

Hans Wölmanni juust.

7. Naene raha-augul.

J. Seland, Jõhwist.

Ühele naisele ööeldud öösel unes: „Mine neljapäewa õhtul teie toa ette suure kiwi juurde. Raewa sääl päewa-tõusu poolt küljest. Siis

saad raha-katla kätte. Aga ära kedagi appi võta. Kõik pead ja üksipäini korda saatma!"

Hommiikul tõusnud naene üles. Olnud väga rõõmus juhatusse üle. Dodanud suure igatsusega neljapäeva õhtut.

Bea jõudnud aeg kätte raha-augule minna. Naene läinud kiwi äärde ja hakanud kaevama. Kaevanud juba nii palju, et katla päälmine kord filma paistnud.

Ennetuseks tulnud korraga naese oma mees sinna. Mees ütelnud: „Mis kuradi raha-augu kaevajaks sina oled hakanud, et sul päevast aega järele ei jäänud!"

Seda ehmatust, mis nüüd tulnud!

Kiwi hakanud raskuma ja paukuma. Kõlinal wajunud raha-katel selle jutu pääle maa alla.

Mees ja naene ei saanud ehmatuse pärast sõnagi suust. Kõik kaevanud pärast seda kohta, aga ei leidnud enam midagi.

Nõnda wajas naese õnn maa põhja.

S. Piip täis kulda.

Otto Schanz, Rootsiist.

Korra läinud mees Saanipäewa õhtul teed mööda koju poole. Ükisti näinud ta, et üks wanamees tee ligidal tule ääres ennast soojendanud.

Mees läinud tule äärde ja küsinud piibu pääle tuld.

Wanamees wõtnud ilma sõnalausumata ereda tulesõe ja pannud mehe piibu pääle.

Mees tänanud ja läinud koju.

Hommiku hakkanud mees piipu vaatama. Leidnud: piip kulda täis. Nüüd saanud mees aru, et see wanapagan wist olnud, kes talle tule asemel kulda piipu pannud.

9. Kuidas mees ussi käest raha ära wõttis.

J. B. Söggel, Baistu-Kaarlist.

Ühel talumehel oli alati raha puudus. Korra juhutati mees unes metsa äärde suure kiwi juurde; sääl olla raha terwe tünder. Ära pidada see aga neljapäewa ööje kella kaheteistkümnne ajal tooma. Kiwi pääl olla suur nõelus; sellele ei ole tarwis midagi lausuda. Siis ei teha uss wiga.

Mees mõtles: „Tühja kah! Unenäod on mitut petnud, petawad mind ka!“

Teisel ööl juhutati jälle, ja ka nüüd jättis mees minemata. Kolmandal ööl juhutati jälle. Mees mõtlema: „Pagan pihka! Ma katsun korra, kas unenäod tõesti tõtt jutustawad!“

Särgmisel neljapäewa öösel kella kaheteistkümnne ajal läks mees metsa äärde suure kiwi juurde, labidas seljas. Kiwi juurde jõudes nägi mees ussi kiwi pääl ja raha ussi ligidal.

Mees ajas käe pikali ja tahtis raha ära

wõtta. Aga uss ajas ennast õigeks ja tõmbas raha kõhu alla. Mees mõtles tiiki aega. Sattas wiimaks labidaga kiwi külje alt kaewama. Kaewas ja saigi kiwi alt katla täie raha kätte. Nüüd oli ka uss kiwi päält kadunud.

Mees kandis raha koju. Seda sai sada seljatait, igas seljataies kuuskümmend kamalutait. Pärast seda ei kuulnud meest enam raha puuduses olevat.

10. Matsja läbi tule.

S. Bihlav, B.-Wõidust.

Ennewanasti põletanud mõi kuiwatanud wanapaganad tihti metsas raha. Väinud inimesed juurde vaatama, kustunud tuli ja raha kadunud kõik häkisti ära. Saanud aga keegi midagi asja tule pääle wõtata, jäänud raha järele.

Korra sõitnud mees õõsi ratsa-hobusega läbi metsa. Väinud: wanapagan põletanud raha. Õnnetuseks ei olnud mehel midagi asja käes tule pääle wõtata.

Mees kihutanud ometi ratsa-hobusega tulest risti, rästi läbi kuni tuli kustunud.

Hommikul läinud mees tule aset vaatama. Leidnud hulga kuldraha nende kohtade päält, tuhuhobuse tabjad oliwad puutunud.

11. [Kuda fant juure waranduse leidis.

J. Karu, Helmeft.

Korra läinud fant ühte talusse. Sääal olnud parajalt joodud. Sandile antud ka jüüia ja juua nii et õige küll.

Jõudnud õhtu kätte. Põdulised heitnud tuppa magama, fant aga saadetud rehte.

Sant heitnud rehte magama. Korraga kuulnud fant, et keegi parsil hüpanud ja ise laulnud: „Till, till, lopp, lopp! Pita puta, rallal! . . . pita, puta, rallal! . . .

Till, till, lopp, lopp! Pita puta, rallal! . . .

Sandil hirm käes, et wanapagan parsil.

Kuda wanapaganast lahti jaada? Sant kardab, et ehk jõõb wiimaks ära. Küll palunud fant kõik palkwed ära, aga midagi pole aidanud. Parsil hüpatud ja tantõitud ikka edasi ja edasi ja lauldud ühtelugu: „Till, till, lopp, lopp, Pita puta, rallal! . . .“

Õi aidanud mingi asi. Wiimaks ütelnud fant: „Hüppa, et kurat sind wõtku!“

Seda üteldes olnud rehi korraga raha täis, hüppaja aga ise kadunud. Sant saanud jäält nii palju raha kui kanda jõudnud. Läänud siis raha=noõsiga oma teed.

Mis sandist üle jäänud, pärinud majarahwas.

12. Kuidas kaltsuajaja rikkaks sai.

J. Golts, Ostrowist.

Ühes väga wanas mõisas elanud korra üks herra. Alkisti hakanud säääl üks hääl nagu waim pöranda alt karjuma: „Ma tõusen! Ma tõusen!“

See hääl ei annud enam rahu sugugi. Herra lastnud enesele wiimaks uue mõisa ehitada. Arwanud et kuri waim wanas mõisas elamas on.

Ühe õhtul tulnud üks kaltsuajaja ja palunud mõisaherra käest öömaja. Herra mõtelnud: „Ma annan talle oma wana mõisa ööorteriks. Las waimud wõtawad ta dunneks pääle!“

Suhatanud kaltsuajaja wana mõisa. Kaltsuajaja hakanud kõige päält ahju kütma. Tahtnud sooja tuba saada. Korraga hakanud hääl hüüdma: „Ma tõusen! Ma tõusen!“

Kaltsuajaja hirmu täis. Mõtleb: fiin on päris kurjawaimude pesa! Panen ma jooksmas, wõib waim järele tulla. Saagu, mis saab, ma ütlen: „Tõuse pääle!“

Ütelnudgi: „Tõuse pääle!“

Kohe läinud pörand praginaga lõhki ja suur rahakast tõusnud pörandalt ülesse.

Mees läinud vaatama: kast üsna raha täis. Mees loopinud kõik kaunid ree päält maha ja ajanud juure waewaga raha-kasti ree pääle ja läinud oma teed.

Herra läinud teisel päewal meest vaatama.

Ei enam meest kuskilgi. Saanud siis oma mehe kuulama, kas hääl veel wana wiisi hüüab. Ei enam kuulda midagi.

Herra saanud teomehed pöranda alla otsima. Näinud: pörand olnud lõhutatud. Teomehed leidnud pöranda alt kasti aseme.

Herra ehmatanud seda kuuldes ära. Tulnud meelde, et torra wanast raamatust lugenud, ses wanas mõisas olla asutaja wana kõi koos. Selle waranduse oli kaltjuajaja kõi ära wiinud.

Kaltjuajaja saanud selle warandusega Peipis kõige rikkamaks meheks. Kui ta veel ära ei ole surmud, elab ta praegu uhkesti ja suuresti.

Saan Ersbergi suust.

13. Kudas poisid wanapagana raha-tündri kätte saiwad.

J. Holts, Ostromist (Röwalt).

Korra olnud heinaküünis maa sees raha-tünder. Seda raha-tündrit walwanud wanapagan.

Ühel pühapäewal ütelnud wanapagan oma naesele: „Jää fina raha walwama. Mina tahan täna firikusse minna!“

Hää küll, naene lubanud. Saanud wanapagan firikusse läinud, jäänud naine uniseks. Läänud heinamaale magama.

Seniks läinud kari poisikesi fina küüni tantfima. Kuulnud raha kolinat. Poisid hakanud

otfima ja kaewama. Leidnud wiimaks raha-tündri üles.

Üks olnud nende seast nii tark: wisanud oma raha tündrisse. Siis tõstnud mitmekesi raha-tündri maast wälja. Poijid läinud siis hobust tooma, et raha koju wiia.

Selle aja sees tulnud wanapagan kirikust tagasi. Näinud: raha-tünder olnud wälja kistud. Ohmatanud habeme kolm korda hallimaks kui enne olnud. Hakanud raha waatama. Ei tunne enam oma raha ära. Puiſtanud kõik raha maha ei tunne ära. Sätnud raha sinna maha, läinud, otsinud naese ülesse. Hakanud naist peksma.

Ütelnud ise: „Minul oli kirikus kange kirjutus ja sina lähed raha-tündri juurest ära mujale magama ja lased raha ära wiia! Kui sa teine kord weel nii hooletu oled, peksan ma sind nii, et sa eladesgi enam ära ei unusta!“

Poijid aga wedanud raha-tündri koju ja saanud rikkaks.

Jaan Ersbergi suust.

14. Raskwere naese rahasaak.

D. Bruhl, Metfikust.]

Korra läinud naene Raskwere loſsi waremete wahetele kõndima. Näinud keldri ust, läinud sisse. Kiiinal põlenud kesk tuba laua pääl. Laua ääres istunud kaks meest wastakute teine teisel pool lauda. Teine neist kirjutanud, teine waadanud päält.

Ühes ääres olnud tuli. Üks mees forinud orgiga tuld. Teises nurgas olnud rahahunnit. Mees seisnud jaures, kühwel käes.

Laua nurgas istujad mehed küsinud naese käest: „Mis sa tahad! Mis sa otsid siit!“

Naene hakanud wabandama: „Kogemata juhtusin siia. Tulin waremete wahele kõndima, nägin ukse astusin sisse!“

Laua ääres istuja mees ütelnud: „Mine siit ruttu wälja. Kui sa kellegile ei räägi, mis siin kuuled ja näed, siis annan sulle palgaks —“

Kühwlimees ütelnud wahele: „Tõsta põll ülesse!“

Kui naene põlle ülesse tõstnud, wisanud kühwlimees kühwitäie hõberaha naese põlle sisse. Siis lükatud naene keldrist wälja.

Üks hüüdnud ukse päält weel naesele järele: „Aga ole sa wait!“

15. Rahajaak Rakwere losjist.

D. Bruhl, Mefistikust.

Korra läinud üks laps Rakwere wana lossi waremata alla keldrisse ja efsinud ära. Ühe ukse kõrwal olnud jääk suur, must koer, keldri seina ääres aga palju punaseid kastisid. Kesk keldris põlenud tuli. Koer käinud ümber tule. Nurgas põlenud tulised sõed.

Üks wana naene olnud keldris. See mõtnud raudkühwli, käskinud lapse hõlmad ülesse

tõsta, wisanud kühwliga süsa siise ja kästinud siis koju minna.

Laps läinud koju. Hõlm olnud selget hõbe-
raha täis.

M. Joansohni suust.

16. Nõmmemäe-kuude.

J. Jakobson, Jäärjast.

Korra näinud Kõpu Nõmme talu karja-
pois s sügise härgi koju ajades, et põllu ääres
nõmmes ühe suure mäna all tuli põlenud.
Tuli loitnud ülesse kõrgesse. Pois s pannud
loomad lauta ja jooksnud mäna alla tuld waa-
tama. Aga ei tuld kusagil ega tule ahetgi.
Mõtelnud iseeneses: „Tme lugu! Suur tuli
põles, aga nüüd ei ole enam tuld kusagil!“

„Miks ei ole tuld? Tuld oli küll!“ kost-
nud hääl. Näha ei olnud ometigi midagi.

„Mis tuli see siis oli? küsis pois s.

„See oli raha tuli!“ wastanud hääl jälle.

„Ma ei näe aga raha kusagilgi!“ ütelnud
pois s julgesti.

Hääl kästinud pois si selja taha waadata.
Pois s waadanud. Näinud suure lasu kuldraha
maas olewat Pois s jooksnud raha-hunniku juurde,
toppinud tasku raha täis. Ei saanud aga weel
kolme sammugi koju poole jooksta, kui raha kõli-
nat kuulnud ja pois si taskud olnud tühjad.

„Kumal pois s! Wäewõimuga ei saa siit
keegi raha kätte!“ ütelnud hääl jälle. „Kui te

ta kaewaksite, teie inimeste filmis on ometi raha liiw näha. Tule tulewa neljapäewa õhtul siis, siis on parajasti kuu täis ja ma wõin sulle seda raha=hulka näidata. Täna on mul aga wäga wähe aega!"

Poisz läinud neljapäewa õhtul jälle tut tawa männa juurde. Sää! kuulnud ees malt nagu kohinat. Nagu maa seest tekkinud wana= moodi riides raudkübaraga mees wälja.

"Wäga häa, et sa tulid! Müüd on mul luba sulle ennast näidata!" ütles wõdras poisile.

"Mis su nimi on?" küsinud poisz.

"Minu nimi on Nõmme=kuude!" wastanud wõdras. Siis rääkinud wõdras järgmise jutu:

"See oli seitsmesaja aasta eest. Siis oli siin ligidal üks loss, kelle omanik wäga rikas ja kuri poiszmees oli. Ühtegi naesterahwast ei pidanud ta oma lossis. Korra oli lossi=herra sõtta minemas. Siis küsiti meie teenrite käest, kes tahab tema rahahoidjaks jääda. Mina wõt= sin selle ameti enesele. Minu herra oli sellega rahul ja lastis mind waudega töötada, et ma ta raha hästi walwan".

Sõda olnud hirmus. Werd woolanud kole= dasti. Minu herra oma wäega langes sõtta. Waenlased tuliwad, tegiwad lossi ja ta hooned maatafa. See mets siin oli kõige parem põllumaa.

Seft jaadik pean ma seda raha hoidma, ilma et seft pääseksin ja rahuga sureksin.

Iga 50 aasta pärast pean ma uue koha

pääle minema. Kolm kuud enne seda wõin ma ennast ja oma raha inimestele näidata. Minul on uue aastani weel luba siin olla. Minult ühel wiisil wõin sellest rahawalwamise=ametist pääseda. See on seda wiisi: Meesterahwas, kes sel ajal sündinud, kui kuu pärast Mihkli päewa nelja=päewal täis saab, oodaku seda aega, mil näeb kolm ronka kõrwu lõune poolt põhja poole lendawat. Siis lastu kesmine ront maha, aga nii, et ront ilma liikumata jurnud on, kui ta maa pääle kufub. Siis otfigu karmesti südame kohta Säält leiab ta wäikse walge sule. See toogu ta mu kätte. See sulg päästab mind siit lahti. Et sa just sellel ajal oled sündinud, siis tärkas mul lootus sinu pääle. Aga hoi, et sa nii ei lase et ront maa pääl weel elab. Muidu tuleb sulle enesele sellest weel suur õnnetus. Kui sa ei wõi maha lasta, siis jäta parem lastmata. Lasted sa aga maha, siis tule siia nõmmikusse ja hüüa: „Nõmmemäe=kuude!“ Küll ma siis kuulen

„Mina olin alati su ligidal, kui sa siin männa all mängisid, aga mul ei olnud luba ennast sulle näidata. Waata ometi seda kullahulka!“

Sinna olivad raha=pütid nii moodi hunnikusse laotud: pääl otjas oli üks, selle all kolm, siis kuus ja kõige all kaksteistkümmend pütti ja igas pütis wiis toopi.

Kui poisj raha sai näinud, kadus raha jälle ta filmade eest.

Siis ütles meel see waim: „Täna on
meil pidu. Kas ja ei tahaks sest pidust osa
wõtta?”

Poiss lubas osa wõtta.

Korraga oli nende ees ilus kruusitud maan-
tee. Seda mööda läksivad nad arwata pool
wersta edasi, kuni nende ees tore loss seisis.
Sääl särasivad kõik aknad tuledest.

Waimu moodi mees tegi kohe ukse lahti ja
sammus sisse. Poiss jäi aga wõõrastades ukse
pääle seisma.

Sääl istusivad laual hulk raudriides jaksu.
Saali seinad olnud wõõradega ja kilpidega kae-
tud. Teenrid kandud laua pääle kõikjuga seid
roogasid ja joodawaid wiinasid.

Poissil kadunud korraga julgus ja ta pistnud
jooksu. Sedamaid jooksnud wõõras mees talle
järele ja hüüdnud: „Tõnis, rumal poiss, kuhu
ja jooksed! — Tule tagasi!”

Pererahwas leidnud poissi kadunud olewat.
Läinud otsima. Kuulnud ka seda hüüdmist.

Poissi julgus olnud sest saandik kadunud.
Ei julgenud katses ette wõtta, kui ka oleks wahel
sarnaseid rontasid näinud.

Raha oodata praegugi weel kedagi õnnelast
ennast päästma.

17. Raha tuli.

D. Hinzberg, Tapalt.

Korra kuulnud mees, et Jaanipäewa õõsel

peab raha-augu tuld nähtama, kui uue maja põhjapoolt ungast välja waadatakse. Mees läinud Jaanipäewa õhtul katuse-unka vaatama. Näinudgi finist tuld ja tule ääres tats musta kogu istumat.

Kuttu roninud mees ungast maha ja läinud sinna, kus tuld näinud. Otsinud küll hoolega, aga ei leidnud enam midagi.

Läinud targa juurde nõuu paluma. Leidnud targa. Tark õpetanud: „Tulewa Jaanipäewa õöjel mine jälle unka. Kui tuld näed, wiista kolm kiwi sinna poole ja üttele iga kord: „Pool mulle, pool mag alla! Siis wõid julgesti minna ja raha ära tuua. Tagasi ei tohi ja tules waadata ega midagi karta, muidu juhtub õnnetus!“

Mees teinud targa õpetuse järele. Läinud unka, waadanud, näinud tuld. Kas punast koera istunud tule ääres, suur raha-hunik kahe wahel. Mehel tõusnud suur raha-ahnus südamesse. Wiisanud kiwi sinna poole ja ütelnud iseeneses: „Kõik mulle!“

Wõtnud suure koti ja läinud warandust ära tooma. Leidnud finise tule ja suure huniku raha. Ujanud poole raha kotti. Koeri ei näinud enam kusagilgi. Tahtnud weel raha wõtta. Korraga tulnud koerad. Suur hakkide kari lennanud wuhisedes mehe pää ümber ja karjunud ikka: „Küll! Küll!“

Mees ei pannud seda tähelegi. Ujanud kõik

raha kotti, ehk küll tark poole käskinud maa alla lubada. Tõstnud siis koti selga ja tahtnud minema hakata.

Korraga karanud koerad mehe kallale ja kiskunud teda rängasti. Mehel ei aidanud muu nõuu, kui koti maha visata ja punuma panna.

Hommikul läinud mees tagasi vaatama: Leidnud küll koti, aga mitte raha kopikatgi. Koerte kiskumisest olnud mees veel mitu päeva haige. Ahnus jättis kõigest ilma.

18. Karksi losji warandus.

E. Rißberg, Karksist.

Karksi kiriku kohale keldrisse maetud muiste suur warandus maha. Alles hiljemal ajal ehitatud sinna kohta kirik. Seda warandust ei saada aga keegi säält kätte. Wanatühi ise pidada ööd kui päewad selle waranduse juures wahti.

Mitu korda katsunud wanal ajal õpetaja kiriku wöörmündritega üheskoos seda warandust vaatama minna. Wõtnud tule ja piibli kätte ja katsunud keldrisse tungida. Usjata! Usseta juure wastwaadi otsas istunud must kass. Kass puhunud koha tule ära. Pimedas aga ei pääsnud keegi enam edasi.

Losji keldrite plaanid olla Rootsi wiidud. Seda wiisi ei tea keegi keldrite hulka ega jääkude kohta.

Korraga hakanud juudid seda warandust

wälja kaewama. Dö otsa teirud mehed tööd. Praegu wdib selle töö jälgi weel näha. Päewal aga tulnud takistused ette ja mehed pidanud töö pooleli jätma.

19. Kudas mehele raha antud.

J. Karu, Karksiit (Helmeft).

Korra üteldud ühele mehele: „Mine keft-
 ööfel ilma kellegi teadmata Siwakimi juurde.
 Enne seda aga pane enesele põll ette. Hoi
 põll lahti, siis antakse sulle raha!“

Mees läinud.

Kui kiwi juurde saanud, tulnud üks mees
 talle waSta. Selles olnud punased püksid jalas
 aga parem pool kollane, pahem pool sinine.
 Nägu ei ole mees näinud.

See kallanud mehele hulga tuliseid süsa
 põlle pääle ja ütelnud: „Ara sa neid nüüd
 waata, enne kui sa koju saad!“

Mees läinud koju.

Kodus waadanud põlle: ei tuliseid süsa
 enam kusagilgi, waid põll kuldraha täis.

Selle pääle kutsunud keegi seda meest:
 „Tule lähme Intsaare saaja ja punapüksti pulma!“

Mees aga ei läinud.

Katsuja wedanud meest hulga aja ümber
 tare ja lastnud wiimaks lahti.

• Mees jäänud seft haigeks ja eluajaks wigaseks.

20. Kadunud raha.

D. Hingenberg, Tapalt

Ühele mehele üteldud korra unes: „Tõuse filmapilt ülesse ja mine niisamuti wälja nagu sa oled. Wõta kabli kaasa ja tõmma suure kiwi põhja poolt äärest kolm korda kabliga. Säält leiad raha-poti. Too see ilma tagasi waatamata ära. Anna pool raha waestele, pool wõta enesele!“

Mees tõusnud ülesse, läinud wälja waatama. Range külm tuul puhunud, wihma sadanud, öö olnud kottpime. Mees arwanud kuulnud juttu unenäoks, läinud tuppa, heitnud uuesti magama. Silmad ei ole aga weel kinni läinud, kui teda uuesti kästnud ülesse tõusta ja raha poti ära tuua.

Mees tõusnud ülesse, wõtnud kabli, läinud wäljale. Leidnudgi raha-poti. Olnud sääl hõbedat ja kulda, nii et mees korraga rikkaks meheks saanud.

Mees ostnud selle rahaga enesele filku ja kartohwliid, aga ei ole waestele midagi anda tahtnud. Wiinud oma waranduse rehe alla peitu. Säält kuulnud järgmisel ööl suurt kolinat ja mürinat. Tahtnud üles tõusta ja waatama minna, aga ei saanud. Hoitud nagu salawäega woodis kinni.

Hommikul läinud waatama. Wärawad ja ukssed niisama kinni, nagu enne, aga ei enam raha kopikatgi. Silgud muutunud tündris paju-lehtedeks, kartohwlite asemel olnud aga kotis-

männa-läbid. Kõik nuhtlusets felle eest, et mees poolt warandust waestele ei andnud.

Küll läinud mees öösel weel kiwi ääres kabluga kaopimas, aga wõta weel! Mis läinud, see läinud!

21. Kolm katla täit raha.

Hermann Karell, Suurest-Saanist.

Muistsel ajal elanud üks kawal mees. Ta teadnud kõik kunstid ja ka seda, kuida kuradi rahakotelt wõib kätte saada.

Selle pärast kütanud ta neljapäewa õhtul sauna palawaks, pannud sauna wee ja wihad walmis, et siis wanapoistel hää tööle hakata, kui nad tulewad. Ise puuritud sauna lae pääle augu sisse ja kuulanud säält mis nad räägiwad.

Kõige enne tulnud wana peremees ise. Tal olnud seitse sarwe pääs. Tema järele tulnud weel hulk teisi, nii et saun neid täis kübi-senud. Käinud ühest teisest läbi, aga wihtlema pole keegi hakanud.

Wiimaks tulnud weel üks lombakas. See olnud raha-katla hoidja. Kohe küsinud teised: „Kuhu sa katla panid?”

„Panin õue pääle kiwi ääre alla. Ega teda sinna keegi tea!” wastanud lombak.

Selle pääle hakanud kõik rahuga wihtlema.

Mees läinud ruttu sauna pääält maha leidnudgi kiwi ääre alt katla täie raha. Kandnud katla koju. Olnud saagi üle rõdumus.

Teije neljapäewa õhtul kütnud mees jälle sauna palawaks ja läinud ise sauna lae päält wahtima.

Wanapaganad tulnud kõik jälle sauna. Kõige wiimaks tulnud lombakas raha-katla waht.

„Kuhu ja raha-katla panid?“ küsinud teised.

„Panin sauna nurga alla. Ega sinna teda keegi tea!“ wastanud lombak.

Kõik hakanud jällegi rahuga wihtlema.

Mees roninud ruttu sauna päält maha, läinud, wõtnud sauna nurga alt raha katla ja wiinud koju.

Mehe ahnus läinud aga ikka suuremaks.

Kolmanda neljapäewa õhtul kütnud mees jälle sauna palawaks ja läinud ise lae päält wahtima.

Wanapaganad tulnud kõik jälle wihtlema. Kui lombakas ka tulnud, küsinud teised: „Kuhu ja raha-katla panid?“

„Panin õue puujuurika alla. Ega teda sinna keegi tea!“ kostnud lombakas.

Pärisherra aga rabanud ruttu ütelda: „Ei tea, ehk mõni kuulab.“

Kõik jooksnud kohe saunast wälja. Sauna katus olnud waimusid nii täis, mis mustanud. Mehe sõõnud wanapaganad nii ära, et enam midagi pole järele jäänud.

22. Rahajaak kirikuteel.

S. Mädasjon, Tarwastust. :

Muiste läinud poisj forra kirikusse. Poisj.

oli laupäeval kangesti tööd teinud. Kiriku teel tükkunud poisile wägisi uni pääle. Mis muud kui paneb pää mätta pääle ja — jääb norstkama.

Korraga kuuleb poisš häält: „Hans, tõuse üles, waata, raha-toop selja taga mätta sees!“

Hans hõõrub filmi, waatab: toop hõberaha mätta sees. Mis muud kui raha tasku ja koju.

Kohe wõtnud poisš enese teenistusest lahti, ostnud talu ja õppinud ilusasti wiulit mängima.

Ühel päewal oli Hans õieti tublisti mänginud ja jäi raskesti magama.

Korraga näeb ta: tuba tulešid täis. Inimesed kõndiwad toas edasi, tagasi. Üks tuli Hansu juurde ja ütles: „Tule meile wiulit mängima.“

Hans wasta: „Mine põrgu! Kas nüüd kellegi mänguaeg on!“ Selle pääle kustunud tuled ära ja inimesed läinud toast wälja.

Hommikul olnud Hans õige haige ja kolm weretilka olnud kaela pääl. Hans läinud rahakappi waatama, aga see olnud tühi. Wana-pagan oli talle raha andnud ja jälle ära wõtnud.

Hans jäänud jälle waeseks. Waewaga elanud weel aasta, aga weretilgad ei kadunud ihu päält ära.

23. Rahakoorma otsas.

S. Turp, Aidust.

Wiljandi-Walga postitee ääres seisab nõnda-nimetatud „Kolube laasik,“ kus järgmine lugu

Jündinud: Umbes paarikümne aasta eest läinud Kolube talu julane laafiku soosje hobust söötma, pannud hobuse kammitšasse ja heitnud ise kuhja külje alla puhkama, mis laafikuääres seisis. Waewalt saanud aga une wiirastus teda tabada, kui keegi häääl ütelnud: „Jaan, mis sa magad, tõuse üles waata säääl eemal seisab raha koorem, wõta ta omale ja päästa see waene hing waewast lahti, kes säääl otšas istub. Jaan mõtelnud unenäo olewat ja uinunud uueste. Matukese aja pärast äratanud häääl teda jälle ja kordanud sedasama. Kolmanda korra ajal otšegu tõmmatud ta üles ja häääl ütelnud: „Kas sa aru ei saa, mine nüüd, wõta raha koorem omale ja päästa see waene hing sellest waewast lahti, liiguta ta asemeltgi ära!“

Jaan waadanud ka tähendatud koha poole, näinud nagu kaltsu koorma olewat ja ühe inimese moodi kogu ka otšas istumat. „Issa pojake, päha waimuke!“ hüüdnud Jaan, löönud ristikese ette ja andnud jalgadel teada, kus kodu or. — Hommikul läinud Jaan vaatama, kuid nüüd ei olnud midagi näha, muud kui wäike lohuke oli järele jäänud.

100 aasta pärast tulla koorem jälle nähtawale, ja kui siis keegi julge mees ta kohast ära liigutada, jääda raha temale, ja waene hing saada siis waewast lahti.

24. Rahakaewaja.

S. Sell, Riiaft.

Nakre wallas Kärсна talu maa sees wiidud öösel üks katla täis raha ära. Keegi tundmata mees tulnud Rebaste kõrtsi juurde: hakanud kõrtsi nurga juunest² köiega maad möötma. Mööt- nud maa ära ja läinud siis³ minema. Keegi ei ole seda teadnud, mis mees möödab. Arwatud maamöötja olewat.

Öösel tulnud mees tagasi, kaewanud wõsastikust raha katla wälja ja läinud oma teed.

Gommikul leitud wõsastikust weel ümmar- gune katla ase, mitte sügawal maa sees.

Jutustanud S. Wirks, Nakrest.

25. Mäda järwe raha.

S. Sell, Riiaft.

Nakre wallas on üks järweke, mida rahwas Mäda järweks kutsub. Selle järwe sisse juhata tud öösel ühele mehele raha. Mees wõtnud südame rindu ja läinud waatama, sinna just kuhu teda juhata tud. Läinud mees siis otse wette; wesi tulnud rinnuni, weel ei olnud juhata tud kohani jõudnud. Mees kaotanud julguse, pööranud üm- ber, tahtnud koju minna. Sel filmapilgul olnud raha kolinad kuulda, mees ei läinud siiski mine- ma. Gommikul otsitud järwe, aga ei ole mitte midagi leitud.

Jutustanud A. Pahwa, Nakrest.

26. Kivilo raha-august.

G. Hernefaks, Perilast.

Kivilo mõisa väljal seisab suur kiwi, mille all peab raha auk olema.

Korra näidatud ühele kehvale mehele unes, et sääl kiwi all on raha auk. Mees pidanud nõuu, mis teha, ega pole midagi mõistnud pääle hakata. Viimaks tulnud mehele hää'nduu meelde, läinud nõia juurde küsima. Nõid ütelnud, et tarwis iga neljapäewa öösel kaewata kuni raha kätte saab, kuid seda mitte unustada, et ainult kufe lauluni wõib kaewata, muidu wõib ehk midagi õnnetust juhtuda.

Mees teinud, kuidas nõid õpetanud ja kaewanud esimesel neljapäewal õhtul. Kaewanud ju suure sügawa augu kiwi ääre alla, kui wiimaks suur wast katla sang paistma hakanud, aga juba laulnud kuff külas ja mees pidanud töö seisma jätma ja kodu minema. Tulnud teine neljapäewa õhtu. Mees jällegi walmis kaewama minema, aga leidnud, et auk olnud täis aetud. Hakanud siis uuesti kaewama. Kaewanud jällegi: õfiti paistnud katla sang; kaewanud weel, juba paistnud pool katalt, kui jällegi kuff külas laulnud. Mees läinud nukral meelel koju ja heitnud puhkama. Unes näidatud jällegi ja üteltud, et kui sa kolmat korda weel lähed, siis saad püüfiga wastu jilmi. Mees jäänudki siis kartma, aga pole julgenudgi enam kaewama minna.

Kõnda seisab jääs kiwi all praegugi veel raha katal kõige rahaga

27. Koer ja rahakatel.

E. Miller, Weliselt.

Korra näidatud öösel Akfi perenaisele unes, et nende põllul aia nurgas on rahakatel. Ta mingi, toogu see südaöösel ütsipäini ära. Raha katla pääl istuda suur punane koer, aga ärgu naene seda kartku.

Perenaene tõusnud üles ja läinud. Nianurka jõudes näinud, suur katel pooleni maa sees wäljas ja punane koer istub katlas kuld ja hõbetükkide pääl. Perenaene tahtnud katlast kinni wõtta, aga jääs ajanud koer hambad irewile, nii et tule sädemed wälja lennanud. Perenaesel tulnud kange hirm pääle, pannud jooksema, aga ta katel ühes koeraga wajunud suure praginaga maa sisse, kus ta praegu veel on.

28. Welise rahaauk.

E. Miller, Weliselt.

Korra wanasti näidatud Nurga peremehele unes, et Welise mõisa ligidal kuuse aia sees on rahaauk. Ta mingi, toogu neljapäewa öösel enne esimest kuke laulu raha august wälja, aga tagasi tulles ei tohi ta tagasi waadata, sündigu selja taga, mis iial sündida wõib. Kui ta aga tagasi waatab, siis rahast ilma jääb.

Peremees olnud arapoolne mehike, pole tohtinud üksi waatama minna, wõtnud sulase kaasa. Unes näidatud kohale jõudes tõusnud maa all kange pragin. Peremees jooksuma, sulane järele, nii wiisi jäänud mõlemad rahast ilma.

Seda lugu saanud ka Tärda Ott kuulda. Ta läinud teise neljapäewa õösel kuulnud kohale, leidnud rahaangu üles ja toonud raha koju. Küll kuulnud ta seljataga kõiksugu toledaid hääli, aga et ta julge mees olnud, pole temale midagi paha sündinud.

29. Nõlwa rahafatel.

E. Miller, Welifelt.

Nõlwa Katla talu kohal jõe aasa pääl olnud muiste sõja ajal raha fatel ära peidetud ja niisugune tootus juure tehtud, et kui hull mehi kokku tulewad, tugewa lepa palgi kaasa wõtawad, siis kerkib fatel maa seest wälja, mehed pistku palk katla kõrwadest läbi, wisaku üks jüüta tütarlaps jõe ja tirigu fatel wälja.

Ütsford kogunud kümme konna mehi augu ümber kokku ja jäänud ootama.

Korruga kerkinud fatel juure praginaga maa teest wälja. Mehed pistnud tugewa lepa palgi katla kõrwadest läbi, nii et fatel palgi pääle kandma jäänud.

Üks mees nähes, et fatel juba käes, ütel-

nud: „Käes ta juba on, ei me enam seda waga hinge ära hukka.“

Waeuvalt saanud mees need sõnad ütelnud, kui katel suure praaginaga valki pooleks wajutades, maa siise wajunud. Praegu on weel jäl kohas õdnes lohk, kust ta talu nimi on tulnud.

30. Suurisaare nõiad.

D. Schanz, Pootsist

Wanasti elanud Suurisaarel (Hoglandiisaarel) kuulsad nõiad. Need käinud kaugel põhjamaal lendawaid madusid walitsemas. Muidu pole madu neid kartnud kui pidanud neil nõiapeegel ligi olema. Kui lendawad madud neile kallale kippunud, pannud nad neile peeg'i ette. Selle pääle põgenenud toledad elukad kohe tagasi. Ka wiinud nõiad neile iga kolme aasta tafa meelehääd: ühe inimese. See inimene määratud jeks liisu läbi. Meelehää jaamise järele jäänud toledad elukad rahulijemaks.

Korra läinud Suurisaare juures üks sõjalaew hukka. Tuutrid saadetud mere põhja rahakasti otsima. Sää! seisnud wanamees ja wanamoor rahakasti juures ja ütelnud: „Kui tahate eluga pääseda, siis minge oma teed!“

Tuutrid kohkunud ära, läinud ülesse. Uuesti aetud neid alla waatama, kas wanamees ja wanamoor weel jäl. Tuutrid läinud uuesti alla. Endised wanamees ja wanamoor seisnud

weelgi jääb ja ütelnud: „Tahate eluga pääseda, siis minge oma teed! Kolmat korda te siit enam eluga ei pääse!“

Tuukritel pole muud aidanud kui katsunud, et ülesse saanud. Keegi pole siis enam julgenud alla otsima minna. Arwatakse, et wanamees ja wanamoor Suurjaare nõiad olnud, kes saarelt ära tulnud ja mees eluaseta mõtnud. Ses kohas, kus nõiad asuda, olla alati juuri laeneid näha. Need laened ei puhata peaaegu iialgi.

31. Tondi raha.

M. Siipjen Rõugest.

Wiiratse mees teinud tüüfid. Läänud õhtu hilja weel vaatama, kas mõni ei ole ära kustu-
nud. Näinud: terve koorem hõberaha tüüfiste
wahel maas.

Mis nüüd hääks nõuiks? Kust otsast kõige
es malt pääle hakata? Ei muud midagi, ajanud
särgi seljast maha, ladunud hää hunniku pääle,
tirinud selga ja tulema.

Saanud aga parajalt sauna ukse ette, kui
keegi teda seljast kinni saanud ja hüüdnud:
„Kuhu sa poisiks lähed mu rahaga?“

Mees lohtunud ära, waadanud tagasi.
Määratu hirmsa näoga mees seisnud selja taga,
sarwed nugu silul pääs, saba taga. Hirmus

mees võtnud särgi siilust kinni, ei lasse enam edasi ega tagasi.

Saunamehele tulnud hää mõte. Hakanud Issameiet lugema. Kohe hakanud hirmutus taganema, lastnud lahti ja läinud oma teed. Saunamees astunud tnppa. Mehel ei tulnud esmalt sõnagi suust, kui naene küsinud: „Mis sa jääd nüüd seljas kannad?“

Viimaks pääsnud keelepaelad lahti: Mees hakanud rääkima: „Kallis naesute, raha toon, selget hõberaha! Buhu tuluke ülesse, pane peerg põlema!“

Naene vastas: „Tohoo Hans, kas sa ei näe et peerg põleb? Buhu su filmad jäänud?“

Aga Hans ei näe midagi. Hans kottpime. Nüüd raha küll, aga filmavalgus kadunud.

Tüki aega peab Hans naesega nõuu. Viimaks teevad selle otsuse, et tarvis raha siina tagasi wiia, kust raha saadud, ehk tuleb nägenine siis tagasi. Mees võtnud woori selga ja wiinud kütiste wahele tagasi. Sinna puistanud raha maha.

Sedamaid läinud mehe filmad jälle lahti: Mees tulnud koju, olnud paar nädalit nagu arust ära ja furnud siis.

Selle sauna ase, kus see mees elanud, olla Wiiratse wallas Mustapalli külas Jürina talu tarjamaal.

32. Helme lossi warandus. ✓

P. Madisson, Helmeft.

Et Helme lossi waremetes warandus on, mis sinna wanal ajal warjule pandud, seda tõendavad mitmed jutud ja jutufesed rahwa suus. Ka olla wana endise Helme lossi aseme pääl olewa nüüdse Helme mõisa omanikud mitu korra katseid teinud, et seda warandust kätte saada, aga nende katsed olla kõik asjataks jäänud. Kord elanud nimetatud mõisas herra, kellel hiinu tõusnud wanade waremete sees olewat warandust kätte saada, maksu mis maksab. Selleks otstarbeks walinud ta hulga töömehi ja lastnud neid waremete all olewaid keldrid wõi salaurkaid lahti kaewama hakata. Mitu päewa teinud mehed ilma asjata tööd; pääle mõne wana sõjariista ja ja ühe ehk teise tähtsusetu asja ei leidnud nad midagi. Kolmandal päewal jõudnud nad keldri juurde, millel tugew raud ukse ees olnud. Suure waewaga saanud mehed keldri ukse lahti ja astunud sisse. Suures wõlwitud ruumis olnud mitmesugused ja mitmes juuruses waatimid ja tünnid, mis meeste armates wist kõik raha täis pidimad olema. Mehed tahtnud waatimid keldrist wälja hakata tassima, kui nad korraga ühe waadi otja pääl wäikese mustakarwa toa koerakese istuma näinud, kes neile hambaid wasta näidanud ja kurjasti urisema hakanud. Kohkudes jooksnud mehed kõik keldrist wälja. Wälja saades rääkinud nad lugu herrale, kes seda sugugi pole usku-

nud, waid kurjaks jaades ja mehi nuhtlusega ähwardades tahtnud ta Reid uuesti keldrisse ajada, aga hirm musta koera eest olnud meeste jüdametes palju suurem kui herra wiha kartus. Siiski wõtnud weel mõned julgemad mehed jüdamerindu ja tõtanud kaematud kükusid mööda keldrisse tagasi, kus nad uue wiirastuse näinud, sest koera asemel istunud nüüd waranduse waatide juures noor naesterahwas, üleüldse mustas riides. See tõstnud kaebliku häält ja waadanud nii põlawate silmadega meeste otja, et see waade neil südamest nagu nuga läbi läinud. Suure kisaga jooksnud nad tulnud teed tagasi ja kukkunud, kui koopast wälja jõudnud, elutult maha. Teised mehed tõstnud eluta lehad üles ja rawitsenud neid nii kaua, kuni meestel elu tagasi tulnud. Aga mis ime oli meestega sündinud? Ükski teist korda koopas kükijatest meestest pole euam näinud, kõik olivad pimedaks jäänud. Käagitakse weel, et ka nendele meestele, kes esimest korda koopas käinud, wana pimeduse waldade walitseja mõnda nuhtlust kaela saatnud, nii jäänud mõni neist kurdiks, teine jalutuks, kolmandal kuiwanud käd ära ja weel mõnda muudki äpardust tulnud kurja waimu wõimul meeste kaela. Herra lasknud lahti kaematud keldri jälle uuesti finni ajada ja Helme lossi warandus puhkab praegugi alles puutumata waremete all maa pöues. Ka käib weel rahwasuus jutt, et Helme lossi müüridesse olla ka wanal ajal raha müüritud. Kord wiinud jäält

üks reisija toobi kulda ära. See käinud rahwa jutu järele nõia nõu täites kolm uue aasta ööd järke mööda Helme lossis walwamas, kus talle siis waim waranduse kohta näidanud. — Prae-gugi wõib müüri sees weel ümmargust auku näha, mida rahwa juu wälja wõetud kulla toobi asemeks tunnistab.

33. Maha auk.

J. Schnell, Kuusalust.

Kuusalu kihelkonnas Otsa talu wäljal on üks suur kiwi. Wana rahwas kõneleb sest, et selle kiwi alla wanal ajal üks rikas krahw oma waranduse peitnud. Sest ajast saadik on Jaani-laupäewade öösetel selle kiwi põhjapool kandis heledat sinist tuld nähtud.

Ütsford läinud Jaani tulelt minnes kats noortmeest sest kohast mööda. Järsku näinud nad aga kiwi ääres tuld, mille ääres kats meest tuld keppidega segades istunud. Mehed mõtelnud need esiteks oma seltsilised olemat ja läinud ligemale. Aga kui suur olnud nende ehmatuz, kui nad seltsiliste asemel kolletand nägudega wanakesi tule ääres silmanud. Mehed pannud kange ehmatusega jooksu, niipalju kui jõudnud ja pole enne seisma jäänud kui Otsa talu dues.

Sest ajast saadik on sääl weel mitu korda sinist tuld nähtud, aga kui sinna ligi on katsitud minna, kaob tuli ära ja kiwi juurde jõudes pole sääl midagi iseäralikku näha.

Käägitakse ka, et wabest Jaaniöösel kiwi juures koera urisemist ja kassi näugumist kuulnud.

34. Raha leidmine Lehmja mõisa wäljal.

J. Kurgan, Kurnalt.

Enne wanasti lündnud üks teomees Lehmja mõisa rohuaias taga wäljal. Üks kauuis suur kiwi olnud sääl põllu sees. Teomees läinud waoga säält kiwi äärest, üks raha ilmunud wälja. Tulnud tagasi, jälle tulnud üks raha wälja. Teomees hakanud asjast arusaama, keerutand itka härgadega edasi tagasi kiwi ümbert. Iga kord tulnud raha wälja, mis teomees ära forjanud.

Wiimaks juhtunud kurbjas seda nägema. Hakanud teomeest wanduma: „Mis ja kurat keerutad sääl edasi tagasi härgadega, kas ja ei mõista edasi künda.“

Teomees ajas jälle wao kiwi äärest läbi, aga enam ei leidnud jüugi raha. Kurbjas tuli teomehe juurde. See rääkis kurbjale, miks ta sääl kiwi ümber keerutas. Mehed otsisid mõlemad kiwi ümber, aga ei leidnud kumbgi enam raha. Küll kurbjas kahetjes, et oli kurja ütelnud, aga mis ta enam wõis parata.

Üks neist rahadest pidada praegustki weel Kurnal Madu talu peremehe wanema tütre Anne käes olema, kus weel selle teomehe järeltulew jügu on. Soowida oleks, et see wana aruldane raha ta teaduse meestele näha saaks.

Sutustas Jaan Nielsohn.

35. Raha katel Weida jões

J. Kurgan, Kurnalt.

Waida mehed läinud Birita jões kalu ja wähtsiid püüdnud ja leidnud jõest ühe wana-aegse raha katla.

Ühel selgel päewal läinud leidjad jõest raha katlat wälja kiskuma. Katel olnud suur ja raske, aga kolme mehega, juurte horwadega ja kõitega saanud nad katla wiimaks kalda äärde. (Katla wäljatõmbojad olnud isa oma kahe pojaga).

Mehed näinud, et hää suur katel. Isa ütelnud rõõmuga: „Sumal tänatud, siit saab mitmele waelele!“ Kohe läinud kõied katki ja katel jõkke tagasi. Mehed otsinud weel, aga ei ole enam leidnud. Küll kahetses mees, et oli Sumala nime nimetanud.

Tõnumardi Hindrefu suust.

36. Raha katla jang.

J. Kurgan, Kurnalt.

Kose kihelkonnas Pikkawere wallas Traadi talus kündnud sulane härgadega wäljal. Korraga hakanud jahad maa sees ühe asja taha kinni. Olnud üsna sile, lage ja ilma kiwideta põld. Härjad tõmmanud ja tõmmanud küll, aga ei ole jaksanud jahku ära tõmmata. Wiimaks ütelnud sulane: „Mis kurat siin põllu sees küll peaks olema!“

Saanud selle sõna ütelnud, kohe pääsnud jahad lahti raha-katel läinud kolinal maa sisse

paljas sang jäänud sahte otša. Küll sulasele kahju, aga mis võis parata. Katla sang pidada praegu jäl talus alles olema.

Tõnumardi Hindreku suust.

37. Rahafatel Kiwilo jões.

J. Kurgan, Kurnalt.

Harju-Saani kihelkonnas Kiwilo mõisa all jões olnud raha katel. Mõisa prouale näidatud muiste unes, et üks mõisa walge lehm pidada tats musta härg-wasikat tooma. Kui nad kolme aastaseks saavad, siis neid esimest korda ikkesse panna; nendega pidada siis saama raha katla jõest wälja wedada; aga nõnda, et keegi kurja ei nimeta.

Unenägu läinud tõeks. Walge lehm toonud tats musta wasikat. Kui nad kolmeaastaseks saanud, lastnud proua nad esimest korda ikkesse panna ja mindud nendega siis rahafatelt wälja wedama: Pandud kõied katla sanga külge kinni, üks teomees hirmutanud härgi takka, teine teomees käinud härjade ees. Tuba tulnud katel kahinal kalda poole, jäl astunud korruga teine härg selle teomehe jala pääle, kes härgade ees käinud. Mehel olnud suur walu, jüda saanud täis, ütelnud härjale: „Mis sa kurat, mu jala pääle tallad!“

Rohe läinud kõied katki ja katel läinud jõe põhja tagasi. Küll proua jüda olnud teomehe

pääle täis, et ta kurja ütles, ega mis enam teha; katel ehk praegugi veel sääl.

§ Tõnumardi Hindrefu juust.

38. Raha Kolu järwe ääres. ✓

A. Kiwi, Hõbedalt.

Üks mees läinud kord Kolu järweäärest mäge mööda edasi. Korraga näinud ta hulga raha mäe pääl kuiwawat. Punane koer walwonud raha.

Mees hakanud raha torjama. Punane koer urisenud ja kõik raha weerenud nagu wesi järwe; ta punane koer olnud kadunud. Minult need rahad, millede külge mees puutunud, jäänud järele. Mees saanud need omale.

39. Rahahimustaja.

A. Kiwi, Hõbedalt.

Üks mees himustanud kord kaugesti raha.

Ütelnud alati: „Oleks mul raha, küll ma möllaks!“

Kord näidatud selle mehele unes, et mingi wäljale. Säält leida ta raha; aga ärgu ta kartku kedagi.

Mees mõtelnud: „Keda ma siis kardan!“ ja läinud wäljale. Wäljal olnud raha, raha juures tuli ja tule ümber hulk sarwikuid. Mees hakanud kartma ja jooksnud koju. Pole enam millalgi raha himustanud.

40. Pää tagurpidi päha.

A. Kiwi, Hõbedalt.

Ei pää tohtima olwi august läbi rangide Jaaniöösel raha tulefid waadata. Näitus:

Korra läinud Jaani öösel üks pois latta ja waadanud läbi rangide olwi august wälja. Näinud wanapagana raha tulefid. Läänud alla, et tuld walgustama minna. Niipea aga, kui ta alla saanud, keeratud poisi pää tagurpidi päha: kufal ette, silmad taha. Nii jäänud see pois eluajaks.

41. Munga kirik ja maaalune tee.

M. Keffaro, Raikülast.

Wanasti olnud Kapla kihelkonnas Raiküla mõisa metsas Munga kirik. Praegu tunnistawad weel tema waremad temast tõtt. Suurest teest arwata $\frac{1}{4}$ wersta metsa sees on selgesti weel kiwimüürid näha, mis jalga kaks ja mõnest kohast weel kõrgemad on.

Ennemüiste ehitanud mungad selle kiriku, öösel teinud, aga päewal saanud ta paganatest ära lõhutud. Sääal olla ka nende munkade warandus kiriku kõrwal keldris.

Kord näidatud ühele mehele mees: wõta kang ja mine sinna, kiriku kõrwal on kelder, (mille trepp ja sisse läidaw raud üks weel näha olla), jäält läheb rouduks sisse, sina tao niitaua kangiga kui üks lahti läheb, siis tuleb muft härg sulle wastu. See löö maha ja mine julgesti sisse ja otsi, mis leiad.

Ometigi ei julgenud mees seda öösel teha, jellepärast seisab praegu alles see warandus jää paigal.

Wanasti olnud mõisa talli juures veel raud-
 uks näha, mis nüüd aga juba sambla ja rohuga
 umbselt on kaswanud. Säält olla forra kaks
 meest laterna tulega alla läinud, alt läinud ilus
 wõlmitud tee. Mehed läinud hulga maad edasi,
 arwand endid juba kiriku lähedal olemat, sest see
 ei ole mitte mõisast, kaugel, arwata $\frac{3}{4}$ wersta.
 Säält jäänud õht wäga umbselt ja nii kui
 paha hais tulnud wastu, nemad katsunud küll
 veel edasi tungida, wiimaks tulnud neile must siga
 wastu ja sea rõhkimise pääle kustunud tuli ära.
 Mehed pööranud selle pääle togasi. Tagasi tulles
 põlenud tuled küll hästi.

See tee minna otse heinamaade alt ja
 Kuusiku mõisa juurest olewast Kasari jõe alt läbi
 mõisa rohu aida. Säält on praegu veel kirik,
 niisamasugune kui Kopla kirik, muud kui paar
 trepi astet on pörand maast madalam. Sinna
 kirikusse läheb tee wälja. Kirik on omas täielises
 olemises alles, muud kui ta wanadus teadmata.
 Praegu tarwitab seda mõisa kärner oma tööriis-
 tade pääwarjuts.

42. Karjamõisa warandus.

M. Rekkaro, Raikülast.

Raiküla mersa külas olnud ennewanasti kar-
 jamõis. Praegu veel on sääl kiwihunnitud ja ahju-
 wared selgesti näha ja üks suurtükk on sääl
 lähedal: Säält elanud wanasti wäga rikkad rah-

was. Wiimaks surnud nemad ära, aga nende raha p^oab praegu weel sääl ümberkaudu puhkama.

Korra kündnud tüdruk wäljal, sahl jäänud peatama, tüdruk löönud hobust piitsaga, hobune tõmmanud äkisti ja olnud hää praks kuulda. Tüdruk pole sest tähelegi pannud, hakanud sahtu wao otsas puistama. Üks wass kõrw, nagu kruusi kõrw olnud saha otsas. Tüdruk otsind küll seda kohta, leidnud aga ainult ühe hoberaha.

Teises kohas kase kännu juures on jällegi rahaauk, mitu inimest on sääl tulud näinud põlewat, aga keegi ei julge minna waatama.

Kord näidatud ühele mehele unes, kästud öösel üksi minna tule juurde, kärnane konn olla seda raha hoidmas. Kästud see konn ära wisata ja siis raha otjima hakata; mees aga olnud arg ega julgenud minna. Seda wiisi roostetab raha praegu weel maa sees.

43. Rahad järwe ümber.

A. Kivi, Hõbedalt.

Wattu mõisa ja Wiitna kõrtsi wahel on 3 järwe. Kõige keskmine neist on kõige suurem ja hüütakse sääl ümberkaudu Wattu Suureks järweks.

Ennemuiste olnud kord selle Wattu Suurejärwe kaldad rahadega kaetud. Üks mees läinud kord selle järwe juurde ja leidnud järwe kallastel rahajid. Hakanud kohe raha oma tasku toppima.

Warsti selle pääle hakanud järwes koer

hautuma, (see olnud näkk, rahade waht.) Selle
 pääle libisenud kõik rahad järwe wette.

Mis raha mehe tasku jäänud, selle saanud
 mees omale. Mis aga järwe libisenud, seda
 pole enam keegi kätte saanud.

Jaan Tominga suust.

44. Rahakatel järwes.

A. Kivi, Hõbedalt.

Ühes Ratwere lähedal olewas järwes olnud
 ennemuiste suur sangaga rahakatel. Selge ilmaga
 wõidud teda järwe põhja näha.

Kord lastnud üks herra ühe palgi rahakatla
 sanga alt läbi panna, et seda üles kergitada.
 Rahakatel pole liikunudgi. Herra tõotanud:

„Kui rahakatla kätte jaan ja jääll sees mi-
 dagi on, annan poole leitud warast waestele.“

Kohe kerkinud katel üles. Mõisa mehed
 wõtnud rahakatla kaldale. Herra ütelnud:

„Mitte kopikatgi ei anna ma siit kellelegi!“

Kohe langenud rahakatel kaldalt wette ja
 wiinud palgi otsast tüki ära. Sest ajast saadik
 pole keegi enam seda rahakatelt näinud ega temast
 ka midagi kuulnud.

45. Hõbeda leid.

A. Kivi, Hõbedalt.

Kowastu mõisa (Haljala kih.) wälja pääl
 hoidnud kord üks poisjs mõisa seakarja. Sea-

karjase noorem wend tulnud wennale seltsi ja appi figu hoidma.

Üks pugal emis läinud karjast kaugele tuhnima. Seakarjase noorem wend jooksnud tewa äraajama. Näinud aga imeks, et sea nina ees mulla sees hõbedat olnud. Poiss ajonud tastud hõbedat täis ja hüüdnud siis wenda:

„Tule siia! siin on hõbedat!“

Silmapilt wajunud hõbe maa alla. Mis poist tastudes olnud, see jäänud järele; küll tatsunud poisid säält kohalt, kus hõbe olnud, kaewata, aga pole midagi leidnud.

Rahaleidja poiss andnud hõbeda ema kätte. Ema wiinud hõbeda mõisaherrale. Mõisaherra wõtnud hõbeda omale ja ütelnud:

„See maa on minu, kus sees hõbe oli, ja nii on see hõbe minu. Siga, kes ta üles leidis, on ju ta minu!“ Andnud poissi emale paljalt 2 rubla.

Pärast lastnud herra teomehi säält kohast kaewata, kust poiss raha leidis. Pole nad säält enam midagi leidnud. Üks teomes leidnud ühe hõbetükki ja öelnud teistele:

„Näe, ma leidsin ühe!“

Kohe kukkunud seegi hõbetükk mehe käest maha ja kadunud maa sisse.

46. Nuga wanapagana rahatule walgustuseks.

N. Kivi, Hõbedalt.

Tõrremäe kõrtsi *) ligidal olnud ühel Jaani-päewa öösel ühe künka otsas wanapagana rahatuli. Üks mees juhtunud seda nägema. Läänud tule juure ja wisanud nua tulde rahawalgustuseks. Kohe ilmunud hulk raha maa pääle. Mees ladunud wankri waherahast täis. Hakanud siis foju minema.

Teel ilmunud korraga hobuse ette warss; see seisnud põigiti tee pääl ega ole tahtnud meest edasi lasta sõita. Warss ütelnud mehele mitu korda:

„Wane raha maha!“

Nga ei mees ole kuulanud; täib nüüd raha maha panna! Mees läinud edasi.

Wiimats tulnud warss ennäh! mehe kallale ja tapnud tema säälsamas jelle oma noaga, mis mees walgustuseks tulde oli wisanud, ära. Raha ladunud siis iseenesest wankrilt ära.

47. Raha rehealuse nurga all.

N. Kivi, Hõbedalt.

Kord näinud üks mees Kundas unes, et tema rehealuse nurga all hulk raha olla. Rästud teda seda wälja kaewama minna.

Mees mõtelnud, et unenäod petawad ega ole läinud kaewama; heitnud jälle magama. Teist

*) See kõrts on umbes 2 wersta Ratwerest mere pool.

korda näidatud mehele sedasama unes. Mees pole siiski läinud.

Alles siis, kui talle kolmat korda sedasama unes näidatud, võtnud ta naabri ja läinud rehealuse nurga alt kaevama. Nad pole jäält midagi leidnud. Naabri jüda saanud täis. Ta ütelnud:

„Mis sa petad sedawiisi? Siin pole ju raha ega midagi!“ Naaber läinud ära.

Mees katsunud oma õnne üksi. Kaapanud korra käega mulda rehealuse nurga alt, kohe tulnud hulk kuld- ja hõberahesid nähtavale. Mees mõistnud nüüd asjast suu kinni pidada, sellepärast jäänud see raha talle. Oleks ta aga seda wälja rääkinud, siis oleks raha wististi iheeneseft ära kadunud.

48. Toolse kast.

A. Kivi, Hõbedalt.

Mehele, kes Toolse ligidal elanud, antud wõtmed unes kätte ja öeldud:

„Mine päästa, oma pruut Toolsel ära! Ära karda kedagi, kes selle kasti ümber on, kus sees ju pruut on. Katsju misjugune wõti kasti lukule hakkab ja siis tee üks lahti. Küll siis näed, mis jäält leiad! Leiad pruudi, leiad raha!“

Mees läinud õnne katsuma. Läinud Toolse waremete juure. Leidnud küll kasti, aga kast olnud koledate elukatega piiratud. Mees kartnud ja läinud koju tagasi.

Teisel öösel näidatud mehele sedasama unes.

Mees läinud jälle õnne katsuma, saanud aga elajatest tagasi kohutatud.

Kolmandal öösel näidatud mehele sedasama unes. Mees läinud jällegi. Müüd olnud suur hulk toledaid metsalisi kasti ümber. Mees öelnud kohkudes:

„Tohoo kurat, elukaid, mis siin on! Ei ma julge kasti juurde minna.“

Kohe wajunud kast pragisedes maa alla. Üks hääl hüüdnud weel maa alt:

„Wiiesaja aasta pärast tuleb see kast jälle maa pääle ja inimesed wõiwad siis jälle oma õnne katsuma.“

Mees läinud koju. Wõtmed, mis talle unes antud, kadunud iseenesest ära.

49. Rahakatel.

J. Wähe, Kasjaarest.

Wanal ajal oli üks mees oma kahe härjaga mõisas orjamas. Ühel öösel, kui mees maganud, öeldud talle unes: „Kui Jaanipäewa laupäewa õhtu kätte jõuab, siis wõta kätte, pane härjad wankri ette ja kõi oma tööriistad wankri pääle. Iseäranis kannu hoolt, et sinul labidas ligi oleks. Siis mine siit üks werst maad eemale, sinna, kus kahe mõisa piirid wastastitu käiwad. Sääal on üks koht, kus 5 aia pääd kokku käiwad; seda kohta nimetatakse 5-e aia pääts. Kui öösel kell 12 kätte jõuab, siis wõta

ennast ihu alasti ja halka sinna wiie aia pää alla labidaga kaewama. Küll tulewad sulle palju hirmutajaid, aga tee, kui ei paneks sa neid tähelegi; sa kartust ei tohi jul kõige wähe- matgi olla. Mõni tahab sind hääga ära ajada, mõni kurjaga; küll kuuled ja näed sa kõik, aga ära kardada. Peod jääb nii kaua kaewama, kuni hommiku päikese tõusu aial üks sangaga wastne rahakatel wastu tuleb. Kiisu see maa seest wälja ja wõta kõigega, mis jääb sees on omaks.

Nüüd ärkanud mees unest ülesse ja ei teodnud, mis see pidi kõik tähendama. Ometi ei rääkinud ta sellest kellegile.

Sõudnud Jaanipäewa laupäewa õhtu kätte, tegi mees, nagu hääle õpetonud. Läts eelnime- tatud kohta ja ootas, kuni kella 12 aeg kätte jõudis. Wõttis ennast siis ihualasti ja hakkas jääb kaewama.

Nüüd hakkasiwad mehel hirmutajad käima. Esiti tulwad mööda aida palju inimesi walgis riidis, kõik nagu kirikulised. Tuliwad mehe juu- rest läbi ja hakkasiwad meest ära ajama. Mees ei pannud tähelegi, waid kaewanud edasi. Kiri- kulised läksiwad ära ja siis tuli palju weriseid huntisid, koeri ja hurtsid. Need kõik tikkusiwad mehele kallale, aga mees ometi ei pannud tähe- legi, waid tegi oma tööd rahuga edasi.

Siis läksiwad hundid härgade juurde. Här- jad mõirgasiwad toledaste. Jäiwad wiimaks wagaseks. Mees mõtles, et nüüd ära murtud on.

Hirmutused käisivad ikka edasi, kuni kõige viimaks ilma pädeta, verised ihualasti inimesed teda hirmutama tulivad. Kadusivad needgi ära.

Nüüd kaemas mees kuni hommikuni edasi. Siis tuli nimetatud rahakatel vastu. Mees tõmmanud sanga pidi maa seest välja. Leidnud siis palju kuld ja hõbe raha. Härjad olnud ikka fäääl, kuhu ta nad pani ja söönud rahuliste rohtu. Pannud rahakatta wantrile ja wiinud koju. Selle rahaga ostis ta enmast mõisa herra alt priiks ja elas õnnelikult.

Jutustanud A. Sirkel, Waljala kih.

50. Rahakatel lees.

J. Abreldal. Kuusalust.

Rahala külas Oluwa peres istunud korra kümneaastane poisj leelõukal. Korraga näinud poisj, et üks katla moodi riist tõusnud tuha seest ülesse ja hiilganud, raha täis. Poisj hakanud sangast kinni ja mõtelnud ise: „Lähent lambrisje, näitan isale.“

Katel olnud aga nii raske, et poisj pole jaksanud teda leest välja tõsta. Hakanud isa appi hüüdma: „Isa tule, aita rahapotti leest välja tõsta!“ Kohe hakanud katel sedasama wiisi tagasi wajuma, nagu ta esiti ülesse lerkimud. Poisji isa tulnud küll ruttu sinna, näinud ta seda walumist, aga pole enam mõinud midagi parata. Wanamees kaewanud lee kohta sügawa augu.

seni kui wesi wastu tulnud. Wiimaks langenud ahigi auku. Suure waewaga pääsnud mees ise hingega august wälja. Rahakatel aga olnud ja jäänud kadunuks.

51. Rõngu lossi warandus.

S. Lell, Riiaft.

Keegi kuulnud, et Rõngu lossi all keldris juur warandus seista. Müüri alt läheb wana wõlwitud tee mäe sisse; seda mööda mötelnud mees keldrisse minna. Ta wõtnud laternaga tule kaasa, läinud kuni raud-ukseni, mille ta suure waewaga lahti murdnud. Tahtnud kohe sisse astuda, aga näinud ehmatades, et kulla tündri otsas oinas istunud. Tündri kõrwal kuldtooli pääl istunud preili ja kudunud jukka.

Riipea kui mees uksest sisse tahtnud astuda, näinud fange kōmin, preili kiljatanud ja kadunud, Mees ehmatanud nii ära, et suure hädaga wälja saanud. Pärast ei ole keegi enam julgenud sinna kulda minna otsima.

Maagalune tee, mis säält kuni Rõngu kirkuni minewat, on prügi ja pahna täis aetud. Mõne aastakümne eest olla säält keldrist sõjariistu leitud. 1896 aastal on pikne juure tüki mäe lüljest ära lõõnud, kus suured kiwid ja müür nähtawale tuliwad. Lossi ägi on osalt mätta ja lehtpuudega kaetud, warem waatab üle nende latwade mäelt alla orgu.

52. Raha toop.

S. Sell, Riiaft.

Korra juhata tud ühele Rõngu walla mehele-
 ööfel, et mine praegu kiriku nurga juurde, sääl
 on toop hõberubladega, jeda wõid enesele wõtta.

Mees ei julgenud ööfel minna, läinud hom-
 mikul, näinud juhata tud koha pääl toobi aseme,
 jelles olnud üks wana wast raha. Mees wõt-
 nud raha ühes, kahetsenud wäga, et ei ole ööfel
 läinud.

53. Rahaauk ja naised.

S. Sell, Riiaft.

Paistus peenud korra kaks naist jõe ääres-
 pesu. Jõe ääres mäeküljel olnud seakari. Üks-
 figa tõuganud nukiga wana kännu juurest mulda
 üles. Korruga hakanud puu kännu juurest juuri
 hõbe: ahafid mäge mööda alla weerema. Naised
 näinud: koge hakanud nad juure rutuga rahafid
 põlle sisse torjama. Rahafid hakanud wähem
 tulema, mis pääle naesed tüülsje läinud.

Teine ütelnud: „Kuidas sa tohid minu
 maa päält rahafid wõtta, need on minu!“

Kui naene need sõnad ütelnud, olnud raha-
 kolin ja kõik kadunud korruga maa sisse ära.

54. Raha otsijad.

H. Lell, Riiaist.

Korra tulnud kolm meest Tallinna lähedale kõrtsi. Nad ostnud rahwale õlut ja wiina, hakanud ise tublisti juttu ajama. Nad küsinud: kas keegi ei teada siin üht suurt mäge ja selle pääl tamme. Keegi ei teadnud ütelda. Wiimaks astunud üks wanamees wälja ja ütelnud, et tema seda teada. Tamme ei olewat küll enam alal, ka tamme känd olewat nüüd kadunud. Kui ta weel karjas käinud, siis sõõnud ta selle kännu pääl iga hommiku pruukosti, nüüd ei ole kännu ajet sugugi enam tunda; tema teada küll selle koha ära. Wõõrad kutsunud wanamehe enesega ühes.

Mäele jõudes seisnud wanamees keest mäge ja ütelnud: „Siin on see koht, kus tamm seisis.“

Wõõrad wõtnud kети ja mõõtnud kolm sammu säält lõune poole. Hakanud siis kaewama. Matuse kaenamise järele kõmisenud midagi, mis pääle mehed raudkasti maa seest wälja tõstnud. Murdnud kasti lahti, kast olnud kuld rahasid täis; üks wõõras wõtnud peotäie raha kastist, annud wanamehele ja ise ütelnud: „Ära enne sellest kellegile räägi, kui homme lõunaajal.“

Wanamees tänanud raha eest ja lubanud sõna pidada. Wõõrad läinud ära. Teine päew rääkinud wanamees seda rahwale. Mindud siis otsima, aga ei leitud wõõraste jälgigi; nad olid wad wist kaewaga ära sõitnud.

55. Kanna linnamäe warandus.

S. Sell, Riiaft.

Käägitakse, et Kanna linnamäe sees suur warandus maha olla maetud. Mitmedgi tahta seda warandust wälja kaewata, aga keegi ei tea õiget kohta. Päälegi hoidwad kulla tündrit wanapagan ise.

Korra läinud kessõõsel, üks mees sääit mööda. Näinud: mäe küljel põlenud finine tuli, tule taga olnud keldri suu, jelle ees seisnud must mees ja hoidnud kolmeharalist raudharaki käes, mehe kõrwal olnud suur kulla tünder. Möödaminejal mehel olnud püüs kaasas, pannud hõbekuuli sisse ja lastnud. Tuli kustunud ära, must mees jooksnud mäest alla järwe; kadunud suure wee kohinaga, ainult finine juits keerelnud wee pääl. Kulla tünder olnud kadunud, ka keldrist ei olnud märkigi järele jäänud.

Teisel päewal läinud mees waatama; näinud: kust must mees järwe jooksnud, olnud hobuse jala asemel näha, tule asemel olnud paar wana raha maas.

Pärast ei ole keegi sääl enam midagi näinud.

56. Raha kõngu lossi waremetes.

S. Sell, Riiaft.

Korra tulnud talumehed pühapäewa õhtul mõisa teole, et siis hommiku wara töösse hakata. Üks teomees läinud wanadest lossi waremetest mööda. Näeb: Müüri kõrwal suur wast katal, kuld ja hõberahafid täis. Mees ehmatanud hulka

raha nähes ära, hakanud kohe jooksuma, et teistele teatust anda.

Kuttu tulnud teised ka sinna, waadanud ; ei raha kuskil. Kraapinud küll prügi ja pahna säält, kus rahakatel seisnud, aga näha ei ole enam midagi olnud.

57. Kiviwarre linn.

S. Sell, Riiaft.

Nakres (Rõngu kihelk.) on wana linnamägi, kus wanast linn olnud. Mäe juures on talu, nimega Kiviwarre, sellest on ka maagi oma nime saanud „Kiviwarre linnamägi.“ Korra olnud üks mees Saaniöööl linnamäe lähedal ditsel. Ta kõndinud säääl mäe all wõsastikus, tahtnud wiimaks üles mäe otja minna. Waewalt saanud mees jala mäe küljele, kui hääl hüüdnud : „Gest ära, kivi läheb!“ Mees astunud tagasi ja suur kivi weerenud mäest alla, jäänud soo äärde seisma. Mees waadanud üles : mäe pääl suur linn, kõrged müürid ümber, wana moodi riietega tundmata rahwas wallide pääl. Mees waadanud tüki aega, keeranud ennast ümber ja waadanud selja taha soo poole, kas hobused weel ilusti on, keeranud siis linnamäe poole. Sinna ei enam, mägi nagu ennegi, ainult suur kivi mäe all, mis alla oli weerenud ; seda kivi wdib praegu säääl näha.

58. Otepää linnamäe raha keldris.

H. Tell, Riiaft.

Korra läinud üks noormees Otepää linnamäele fondima. Olnud ilus suwe õhtu. Mäe pääl tulnud üks wanamees nooremehe juure ja kutsunud noortmeest mäe salakeldrisse. Noormees ei tahtnud esmalt minna, wiimaks läinud ta. Wanamees läinud ühest uksest ees sisse, sisse treppi mööda alla poole, teel olnud mitu roudust ees, neid kõiki teinud wanamees lahti.

Edasi minnes läinud keller ikka walgemaks. Wiimaks läinud nad ühte kõrwalisesse keldrisse. Säääl olnud suured tündrid kulda täis. Wanamees wõtnud peoga raha ja annud nooremehele, see pistnud rahad taskusse.

Sääält läinud nad ühte suurde saali. Saal olnud rahwast täis, istunud laua ümber, jõödud ja joodud, mängitud ja tantsitud. Noormees tahtnud jälle wälja, ta ütelnud seda wanamehele. Wanamees wiinud tema jälle tuntud teed wälja. Noormees waadanud imestates ümber. Kui ta mäe sisse oli läinud, oli õhtu olnud, laua ta keldris ei olnud, aga nüüd olla juba lõunaaeg olnud. Noormees waatab : mäe pääle puud tulnud ; teerada, kust ta mäe otsa saanud kadunud. Läheb mäest alla, ei leia enam oma küla, ei tunne ühtegi inimest. Väinud ja otsinud wiimaks külawanema üles, nimetonud oma nime ja küsinud, kus kohal ta nüüd olla. Külawanem nimetanud küla nime ja ütelnud, et saja aasta eest siin üks

fellenimeline inimene elanud; ühel õhtul läinud ta linnamäele kõndima ja sinna ta ka kadunud. Müüd võtnud ta taskust rahad välja, mis wanake talle andnud: need olnud puu lehtedeks muutnud. Noormees wisanud lehed maha.

Müüd saanud ta aru, et ta saja aasta eest sinna alla läinud. Üks puuleht oli weel poisi taskusse jäänud. See oli rahaks muutunud.

Müüd läks noormees linnamäele, kuhu ta puu lehed maha oli wisanud; neid ei olnud enam jääl. Korraga kukkunud noormees maha ja olnud nagu tolm, ainult luud, kondid jäänud järele.

Sutuстануд Peeter Birks Aakrest.

59. Riia Doomkiriku warandus.

H. Sell, Riiaft.

Korra tulnud wõõrad mehed Riia Doomkirikusse raha lugema, sest et nende warandus wanast aiaft jääl seissta. Kiriku teener palunud, et nad teda ka ühes wõtawad rahakeldrisse. Wõõrad võtnud, enne mählinud aga kiriku teenri filmad rätikuga kinni wedanud siis mitu korda hooi pääl ringi ja wiimaks treppidest üles, alla. Täki aja eest löinud suur raud-üks lahti ja mehed saanud ühte awarasse ruumi. Siin tehtud teenri filmad lahti, pandud küünlad põlema ja mehed istunud suure laua taha ja hakanud raamatuid sorima. Kõik keller ümberringi olnud jalwefid täis, neis igas ühes olnud kuld, hõbe ja wast-rah. Wiimaks, kui mehed tööga walmis olnud,

mähkinud nad jälle teenri silmod kinni ja tulnud wälja. Käägitakse, et Doomkirikust maaalune tee Wäina jõe alt läbi minewat. Doomkirikus feista Jesuiitide warandus, mida nad seatud aja järele lugemas käia.

60. Raha maaaluse sees.

S. Tell, Riiaft.

Kannus lõhutud üks wana maja ära. Maja ase jäänud põlluks. Läänud jälle mitu aastat mööda.

Korra küündnud mees põllu pääl wana maja aseme lähedal. Tulnud kōue ilm. Pikne lõõnud wana maja asemele maa sisse. Pärast läinud mees sinna waatama: näinud maa hõberahsid täis, raudkast lõhutult sääl. Mees korjanud rahed ära ja saanud rikkaks meheks.

61. Rõngu raha tuli.

S. Tell, Riiaft.

Korra läinud üks Rõngu mõisa mees läbi Hinge mäe metsa koju poole. Mäe küljel wõsas=tikus näinud ta sinise tulukesse põlewat; mees astunud ligi. Tule sees olnud wast toop raha täis, sääl juures istunud üks hallihabemega wanamees. Mööda mineja mees ehmatanud ära, hallihabemega mehel olnud hobuse kabja moodi jalad. Mees hüüdnud Jumala nime ja lõõnud risti ette. See-pääle käinud kange pragin; tuli kustunud ja hall mees olnud kadunud. Raha toop jäänud Anna

maha. Mees võtnud raha üles ja läinud koju. Üle järve silla minnes tulnud järvest väike hall wanamees wälja, seisnud kest silda ja ütelnud: „Anna see raha siia, mis sa metsast said, muudu ei saa sa enam koju.“

Mees olnud hädas. Annud wiimaks raha wõõrale wanamehele. Sel filmapilgul kadunud hall wanamees järve, sinine suits olnud weel järve pääl. Mees läinud koju kahetsenud wäga, et raha ära oli andnud. Käinud pärast weel mitu korda öösel silla pääl ja metsas, aga ei ole rahast märtigi näinud.

62. Kirikumägi.

H. Groß, Uue-Karistest.

Uue-Kariste mõisa piirides mõisast lõuna hommiku pool on üks kink, mida rahwas kirikumäeks nimetab. Umbes teistkohast risti üle selle kingu käis mõne aasta eest tee endise Kaljapulga talule ning säält edasi, mis aga nüüd ära kaotatud on. Teest õhtupoolne kirikumäe jagu on mõisa nurme sees ning seisab niisama kui ta wanal ajal rahwa mälestusest saadik on olnud. Minult mäe ümbert on natukene põlluks tehtud.

Mõne aasta eest weel oli sääl mäeselja pääl murul ning ka maapiinal rohkesti furnulid näha, wõib olla, ehk on ka praegugi weel. Põhjapoolse mäekülje pääl oli hauaküngas, mida purlaki-hauaks nimetati. See purlak olla Tõibre-foo päält juuretee päält leitud furnult, ning sinna

maetud. Hommikupoolse mäejao sees on ümberkaudse rahwa kartohwli koopad ehk siinse kõnemiisi järele kartohwli augud, sest saadik kui rahwas mäletab.

Kirno pool mäe weeres, kus praegu wäike lepa ning paju wõsake, olla wanal ajal kirik olnud, ning mäejagu, kus furnuluud näha, olla matusepaigaks olnud. Ka kartohwlikoopasid kaewades olla mõned inimeselnuud leitud. Wanal waenuajal olnud kord wägewat waenlast karta, siis olla rahwas kiriku tella endise Kaljapulga talu heinamaa pääle ühe suure kiwi juurde, kirikust umbes kaks wakamaad lõunapool, lätte lastnud ning läte kinni ajanud. Seda lätet nimeetatud kiriku lätteks. Mõniaeg pääle selle olla aga kirik ise maa alla wajunud. Ümberkaudne rahwas ning teed mööda mäest ülekäijad olewad alati, enamisti neljopäewasel ning laupäewasel tsekkõ ajal, kiwi juures tulukest näinud põlewat, kus wanapagan raha kuuwatanud. Mitmed olewat tahtnud tulukese juurde minna raha otsima, aga niipea kui nad ligemale saanud, olla tuluke tohe ära kustunud. Mäe sees, talle juures kirik olnud, olla Soonipäewa öösel tella lõõmist kuulda.

63. Kaks waati raha.

D. Konjand, Rõpinast.

Rõpina kihelkonnas Wõhandu jõe ääres Wõu külas seisab tsekk küla mägi, nimega „Mä-

lehtumägi." Sellest mäest räägib wanarahwas nõnda :

Seitsmeteistkümmne aastasajal elas selle mäe väääl tats wenda pääle Kootsi sõja suures wae- fuses. Nemad hariswad oma maa lapikest här- gadega, sest et nemad hobust ei jõudnud saada ja otsiswad endale leimopalukest teenistuse läbi. Nii juhtus siis, et teine wend Wana Koiola mõisas teenistust sai. Üks kord läinud tema mõisa juures olewasse järwe suplema ja näinud siis järwe põhjas üht waati olewat, ahelatega posti küljes kinni. Tema ei lausunud sest kellelegi sõ- nagi, waid läks mõisa ja ütles ennast haige ole- mat; palus ennast mõisa teenistusest lahti ja läks ära koju wenna juurde.

Kodu seletas tema wennale, mis tema oli näinud. Bidasiwad nõuu, kudas seda waati, mis wist armata raha täis pidi olema, ära saaks tuua. Palunud siis ta sugulasi abiks ja läinud öösel ning toonud waadi ära ja leidnudgi waadi sees raha. Müüd pidanud nad nõuu, mis selle raha- ga teha. Si leidnud ta paremat nõuu kui raha waadiga maa sisse panna. Uga waata imet, kui nemad maa sisse auku kaewanud, leidnud nad maa seest teise waadi täie raha.

Selle rahaga hakanud nad siis elama: Ehi- tanud omale toredad hooned. Teine ehitanud ta wiinatöögi ja hakanud uhkesti elama. Temal olnud siis 12 sulast ja 12 tüdrukut. Kui tema sumwiste esimesel pühäl kiritus käis, sõitis ta saa-

niga neli hobust ees, ja need 12 julaft olivad ratsa hobuste seljas, ees ja taga. Kõigil walged linased kuued seljas. Aga teine wend käis kirikus, wanad wiisud jalas ja uued wöö wahel; et kui wanad wiisud ära lagunewad, siis paneb uued jalga; tegi ennast nii waeseks, et ostis endale pühiks 1½ kopiku eest leiba naabrite käest, kuna temal enesel raha ja wilja küllalt oli.

Aga mis sai tema warast? Suwiste esimesel pühäl läks tema maja põlema ja tema ise tahtis oma waraga ka ühes põleda, sest temal oli raha tare nurga alla pandud; ja tema es tõi oma rahast lahkuda, seni kui rahwas juurde tuli ja teda pool põlenult raha juurest ära tõmbasiwad.

Teise wenna käsi ei käinud ka mitte otsani hästi. Mõni kord, kui mõni tema naabritest nurises, et tema käes kõik ümberkaudne maa olla, kostis tema: „Bojufe, ära tule minuga tülli, minu jalg on kõwasti maa külles finni: ma panen sind wett ja leiba sööma.“

Kord pidas tema suurt wilja koristamise talgusid ja läks ise ratsahobuse seljas talgurahwast waatama. Siis ütles mõni talguliste seast temale purjus pääga: „Meie küll ei usu, et sina ka waeseks wõid jääda.“

Siis mõtles tema tükk aega ja ütles siis: „Enne higistab Jumalal kolm kord pää, kui mina waeseks peaks jääma!“

Kui tema nõnda rääkis, oli ju kodu pool suur pilw ülesse tulemas, ning kuuldi ju kaugel

pitse müriinat. Mees hakkas koju poole sõitma, et enne vihma koju saada. Kui tema enam poolt werstagi kodust kaugel ei olnud, oli üks praksa-tus. Tema ise kukkus hobuse seljast maha ja tema maja läks põlema ja et talgurahwast, ega ka muid rahwast lähedal ei olnud, põlesiwad tema hooned kõik ära ja ei jäänud muud järele kui see wili, mis põllu pääl olnud ja mees oligi ühe korraga waene.

Pääle selle tuliwad Pihtwa kubermangust üle jõe setukesed rahwast riisuma. Neid kutsuti „sissideks“. Pääle Kootsi sõja oli rahwast wei-di ja keegi ei julgenud nende wastu panna. Kes hääga ei tahtnud anda, seda tapsiwad nad ära ja ahwardasiwad ka rahwast selle läbi, et neid ära nõiduda. Gebausklik rahwas kartis neid wäga ja andis neile kõik, mis neil oli.

Need setud riisusiwad ka jedagi ära, mis temal tulekahjust oli ülejäänud. Käagitakse, et hilja aja eest Käreküläs weel tema saarepuust söögilaud ja muud kraami setukeste käes olnud. Siis oli tema ühe korraga niisama waene kui tema enne raha leidmist oli olnud.

64. Nõtskme koobas.

D. Kosand, Rāpinast.

Rāpina kihelkonnas Wõhandu jõe ääres seisab kalju sees üks koobas. Rahwas nimeta-wad teda Nõtskme koopaks. Seda koobast olla wanal ajal rahwas kaewanud, sõja kartuse pärast

ja olla sinna oma waranduse wiinud ja jää elanud. Müüd on tema suure wee ajal wett täis, aga kest jume ajal on ta kuiv. Rahwas räägib sellest loopast nõnda: Kui pääle sõja rahu aeg jälle on hakanud, siis tulnud ka rahwas oma peiduurkast wälja. Aga sinna tühja loopa asunud wanapagan elama ja tema naene olla jää kängast kudunud. Üks kord on karjalapsed selle mäe päält kiwa jõkke pildunud, jää tulnud wanapagana naene wälja, wõtnud ühe nendest finni kes üks waenelaps olnud, peksnud teda ja ütelnud: Kui sa oleks rikaste wanemate laps, siis ma tapaks sind ära; teie raiped pillute kiwa minu kanga wahale. On lapsi nii ära peksnud, et laps neli nädalat ennast teise külje pääle ei ole wõinud käända. Käägitakse ka, et praegugi weel raudsed kanga kudumise teljed (peeled) selle loopa sees olla.

65. Kelle waew, selle weri.

J. Kangur, Pärnust.

Pärnu ligidal Niidu mõisa pargis olewat rahaauk. Kaks wana mända kaswawad pääl. Raha wõida ainult siis kätte saada, kui järgmisi nõudmisi täidetawat: Mingu keegi punase habemega ja juukstega mees neljapäewa öösel, just punkt kell 12 sinna ja wõtku kolm pudeli täit wett kaasa; jää põleda sinine tuli raha-augu pääl. Esialt walatagu esimesest pudelist wesi tulde ja ütelgu: Kelle waew, selle weri! Siis

walatagu teine pudeli täis tulle ja üteldagu: Kelle waew, selle õnn! Kui siis kolmat pudeli täit walatawat, siis pidawat üttelema: Kuradi päralt olgu hing! siis alles saada raha maa pääle tulema.

Keegi Tammiste mees oli õnne katsuma läinud. Kaks pudeli täit oli juba ära walanud, aga kui kolmat pidanud walama, tulnud talle hirm pääle ja ei julgenud enam wiimast sõna: Kuradi päralt olgu hing! wälja ütelda, sellepärast jäänudgi ta rahast ilma. Suure hirmuga jooksnud ta pargist wälja ja koju. Mitu päewa wärisenud ihu selle järele.

66. Raha-auf furnuaias.

J. Kangur, Pärnust.

Wana-Pärnu furnuaia taga olewat ühe suure kivi all rahakatel, sõja ajal wanast maha maetud. Üks walge fikk walwata seda raha. Kui kolm neljapäewa kestkööd seda fikku hõbe-kuuliga lasta saadawat ja fikk ära jookswat, siis kerkiwat ta rahakatel maa pääle, aga Jumala nime ei tohtiwat selle juures nimetada.

Üks mees wõtnud südame rindu, lastnud enesele hõbekuulid teha ja läinud siis neljapäewa öösel fikku lastma. Esimesel neljapäewa õhtul läinud mees furnuaia taha. Näeb: walge fikku kuju paistnud kivi otsas. Mees lastnud oma paugu ära ja läinud ise minema; fikk pole aga ennast liigutanudgi. Teisel öösel lastnud mees

jälle, siis pöörnud sikk enese ümber. Kolmandal neljapäeval, nii pea kui mees lasknud, olnud sikk üleni verine, sest kõik kolm kuuli oliwad teda trehwanud, siis kadunud ta äkki ära.

Rahakatel kerkinud kiwi äärest ülesse, mees olnud rõõmus ja hüüdnud sinna jookstes: „Sa Sumal, mis raha mul nüüd on!“

Nii pea, kui ta sõnad suust wälja ütelda saanud, wajunud raha kõlinal maa sisse tagasi. Mees jäänud kõigest ilma.

67. Rootsi ja Kunimägi.

S. Lell, Riias.

Natres (Rõngu kih.) Pitasilla lähedal seisawad metsas kaks suurt mäge, üksteisest umbes $\frac{3}{2}$ wersta kaugel. Teine on Rootsi, teine Kunimägi. Pääle nimetatud Kunimäe on Natres weel mõni madalamad mäge Kunimäe nimelised. Sääal olla wanasti rootslased ja sakslased sõdinud üle mägede läheb suur maantee Pitasillale. Sääal olla teine teisel pool teed kaks suurt rahakatalt maha maetud. Mõlemad katlad olla raudahelaga ühendatud; ahel minewat tee alt läbi teise katla juurest teisi.

Sutustannud P. Birks, Natrest.

68. Bõrguhaua periw.

S. Lell, Riias.

Natre wallas Bahwa talu maa pääl on üks äkiline mäe rinnak ehk lallas. Rahwas kutsjub seda Bõrguhaua perwets; sinna olla paar katla täit raha maha maetud. Wanasti nähtud sage-

dašti Bõrguhaua perwel tulb ja wanapaganad tule juures. Rahwas hakanud seda kohta kartma, ei ole öösel keegi säält mööda julgenud minna, et wanapagan jäälnud. Sest hakanud rahwas seda kohta Bõrguhaua perweks kutsuma, see nimi on tal ka praegugi.

Jutustanud Kai Wirks, Aakres-Kärsnal.

69. Kullamaa kuld.

Muiste tulnud üks Rootsi kuningas sõjakäigult meie maale. Toonud palju sõja saaki kaasa. Üteldatakse, et olnud 30 koormat kulda. Tahtnud kulla koormatega Rootsimaaale tagasi minna.

Ennäe, meie maal tulnud waenlased ta kallale ja löönud ta wäe. Kuningas pidanud põgenema. Ei jõudnud aga koormaga nii ruttu põgeneda kui tarwis.

Kuningas wõtnud nõuüks kulda maha matta. Kulla koormad olnud parajalt praeguse Kullamaa kiriku ligidal.

Sinna lastnud kuningas ühte künkasse kulla koormad maha matta. Sinna kulla koormad jäänudgi. Kuningas ei saanud neid enam kätte. Surnud ennem ära, kui neid pärima wõinud kulla.

Maha maetud kulla koormate pärast hakatud seda maad kullamaaks hüüdma.

Mitmel puhul on katsutud kulda wälja kaewata, aga asjata. Korra läinud üks noormees jälle künkasse kaewama. Kaewanud öö otsa.

Wiimaks tulnud rauduks wasta. Noormees rõõmistanud. Urwanud; nüüd saab kulda. Urwanud ukse. Ukse taga istunud noor neitsi kuldtooli pääl. Neitsist kaugemal suured kulla hünid. Kulla ees seisnud aga suur must koer.

Noormees lõõnud kartma. Neitsi ütelnud noorele mehele: „Enne see koer kedagi enese ligi ei lasse, kui ta pole 7 wenna werd saanud!“

Noormees pööranud ümber. Mõtelnud ise: wõimata on ju 7 wenna werd saada. Kääfinud lugu teistele. Teised kohe õpetama: „Wõta 7 kufke. Tapa neid. Siis 7 wenna weri käes!“ Noormees teinud nii. Seni kulunud aga kolm päewa ära. Läänud kolme päewa pärast 7 kufega kulla kambrisje. Ei kammert enam kufakilgi. Kõik niisama kinni nagu enne. Kull kaewanud weel kaua, ei leidnud enam kulda.

70. Rahakast jões.

Sõja ajal pandud Kiwi-Wigala lozsi kuld ja hõbe suurde kasti ja lastud kastiga jõe põhja. Põhja lastjad saanud sõjas surma. Kast jäänud jõe ja seista praegu alles kiriku pool küljes jões.

Korra läinud pühapäewal mees naesjega mööda jõe äärt kiriku poole. Ükisti naene hüüdma: „Waat', mis see on!“ Mees waatab. Lahtine rahakast wee pääl. Kast täis kulda ja hõbedat. Üksna kalda ligidal.

Mees kohe kasti kallale. Rahmanud kápaga

kulda. Ise hüüdma: „Nüüd saab santidele ja santidele!“

Naene aga rusikaga mehele kulasse: „Mis sa lorised! Mitte kopikatgi santidele. Läheb meile enestele tarwis! Wõime jaksaks saada.“

Naese wopstu pääle kukkunud raha mehe peost jõkke. Mees pööranud ümber, waadanud naese poole. Naene tõmmanud meest kätt pidi kasti eemale. Tahtnud ise kasti kallale minna.

Kui aga naene mehe asemele astunud, oli kasti nagu tinatuhka kadunud. Küll otfinud, mees ja naene põhjast hoolega kasti, aga ei kasti kusagilgi. Kasti olla rahaga ometi praegu weel jõe põhjas. Saanipäewal selge ilmaga wõida mõni kord kasti jõe põhjas näha. Kätte pole teda keegi saanud.

71. Tammieste mehe raha saak.

J. Kangur, Saardeft.

Tammieste mehele üteldud öösel unes: „Pärnu jõe ääres suure puu all on raha laekas! Too see kesköösel ära. Siis saad raha enesele! Aga ära waata tagasi!“

Mees läinud. Leidnud raha-kasti. Kui kasti saanud, tulnud juur siga ja jooksnud mehe järele. Kodu ligidal kadunud siga jälle ära.

Pärast näidatud mehele jälle unes, et Tammieste heinamaal kadaka pöösa all on raha katel. Mingu mees ära tooma. Mees ei julgenud minna.

Seitsme aasta pärast näidatud mehele sedasama unes. Nüüd läinud mees. Saanud kadaka

põõsa alt katla täie raha. Kui katla kätte saanud ja katlaga oma teed läinud, kuulnud, kass jäänud taha näuguma. Õnnelikult jõudnud mees koju. Saanud nüüd õieti rikkaks meheks.

72. Raha-auf Hallipäidsu rehe juures.

A. Reimann, Hanilast.

Uue-Wirtsu mõisa Hallipäidsu rehe ligidal on väikene küngas. Selle künga all olla raha-auf, mis enamalt alati põlenud, kuna nüüd jeda arvemalt näha võida.

Kord wõtnud wana Saagu taat labida õlale ja kõmpinud neljapäewa õhtul raha augule, lootes, et see määratu raha kogu tema omaks saab. Juba eemalt olnud raha augu põlemine näha. Taati olnud julge mees. Läänud tule juurde ja hakanud põlewaid süsi labidaga laiali pilduma. Oh õnnetust! Ei saa! Niipea kui ta tuld hakanud labidaga laiali wiskama, jooksnud näike punane koer suure raginaga ta ligi.

Taati katsunud mitu korda, ikka seesama lori koeral, et ei lasse. Wanake jätnud tule pildumise järele ja seadnud jälle sammud tuldud teed tagasi minema.

Pääle tema olla teised ka oma õnne katsumas käinud, aga ikka seesama lugu. Mis ühel see teisel, ja raha-auf ootab praegu alles üleswõtjad.

73. Raha-auf üleangu mäel.

A. Reimann, Hanilast.

Üleangu mäel põlenud raha auf iga nelja-päewa öösel. Mõned olla käinud ka kätte saama, aga ikka wajunud raha maa põhja. Kiwi, mille ääre all raha auf olla, on trepi astmete moodi.

Kord läinud Kaguni isa päise päewa ajal — ilm olnud selge, päike paistnud heledasti, — selle kiwi juurde ja näinud: kiwikordade pääl olnud palju kuld ja hõbe-rahha. Seda päikese paistel hiilgawat raha nähes ütelnud ta: „Tule Sumal appi! kust see raha ometi siia on saanud.“ Olnud need imestamise sõnad ööldud, kohe läinud raha kõlinal maa põhja. Wanamees jäänud pärani suuga kiwi juurde wahtima.

Seda raha ei pidada mitte wäikse waewaga kätte saama, waid selleks pidada auf saama kaewatud, kolm sülda pikk, kolm sülda lai ja kolm sülda sügaw. Siis kui nii suur saada tehtud, ei pidada raha enam eemale minna saama ega sügawale wajuma kui kolm sülda.

74. Raha augu waht.

A. Reimann, Hanilast.

Wirtsu wana-linna keldrites — keldrid on kiwidega ja prügiga täidetud ja enamasti kõigil laed sisse lõhutud, — pidada raha, nagu: kulda, hõbedat ja wäike olema, muud warandust niisama küllalt. Nende keldrite kallal olla mitmed

töötanud, aga ikka enne lõpule jõudmist töö poolele jätnud.

Nii kaewanud kord üks naene juba mitu neljapäeva õhtut wõi poolt ööd, kuni waranduse keldri üks paistma hakanud. Olnud juba suur töö waew läbi tehtud. Sääl ilmunud üks punane hobuse warja pää maa seest nähtawale ja teinud häält, kolm korda peene heleda häälega ii ihh ih ihh. Sedamaid olnud prügi ja praht jälle kellert katmas nagu enne.

75. Raha-angu kaewaja.

D. Hingenberg, Tapalt.

Olnud kord kolm wenda. Raks nooremat wenda tahtnud rikkaks saada ja teinud selle tarwis kõiksugused tembud ära. Wanem wend olnud aga wagane mees, kes ennaft oma käte tööga toitnud.

Ühel öösel juhatatud kasele nooremale wemale unes: „Minge heinamaale, sinna, kus suur tamm kasvab. Tammeft põhja pool on suur kask. Just tamme ja kase wahel kohal maa sees on rahakatel; kaewake see wälja, siis saate rikkaks.“

Wõlemad wennad näinud öösel ühte ja sedasama unenägu. Hommikul ülesse tõustes olnud wennad rõõmsad, et nüüd ometegi rikkaks saawad. Nad wõtnud labidad olale ja läinud siis ka wana wenna maja kaudu läbi, et teda ka endi kaasa kutsuda raha-angu kaewama.

See vastanud aga neile : „Raha=auku mina kaewama ei tule. Teil läheb mind tarwis muidugi ja saate mulle ka ilma kaewamatagi raha andma.“

Wennad naernud : „Waat', kus mees, kes loodab, et temale ilma kaewamata ja waewata raha antakse. Eks meie saa näha, kuda tema jutt tõets läheb“

Läinudgi wennad heinamaale tamme juurde. Waadanud : tammest otse põhja poole suur kast. Mõedamad maa ära, tammest kaseti just kolm-kümmend sammu, nii siis wiieteistkümnenda sammu pääl kesk-koht. Kaewanud säält paari jala sügawusele, juba labidas puutunudgi ühe kolisewa asja külge. Wõtnud mulla päält ära, waadanud, määratu hull raha raudkastiga maa sees. Suure waewaga jaksanud mehed katla august wälja tõsta, kuid sedawiisi käsitfi pole nad seda ärawiia jaksanud. Olnud waja hobust tuua.

Restmine wend läinud hobust tooma, kuna kõige noorem rahakasti wahti jäänud. Roju minejal wennal tõusnud kurjus südamesse : ta tahtnud raha üksi omale saada. „Tarwis temale,“ — pidanud ta tee pääl aru, — „lasta kodu naist kooki teha, kook aga waja ära kihwtitada. Küll ta siis kooigi ära süües warsti sureb. Siis on kõik raha minu ja ei pruugi jagamisega waewa näha.“ Lastnudgi kooki teha, kellele ta aga jões kaswama mürgi juure sahwti tilgutanud. Läinud siis hobusega heinamaale.

Noorem wend rahawahtis jäänud raha fasti juures mõttesse. „Kui see raha kõik minu oleks, siis oleksin ma rikas mees. Mis tarwis seda siis õige hafatagi wennaga jagama efs ta mulle omale tarwis lähe.“

Wõtnud hää kaita, läinud siis põesa taha ja jäänud põesa taha ootama, et kui wend tuleb, teda mahalüüa.

Kestmine wend, kes sellest pole midagi teadnud, tulnud hobusega julgesti teed mööda edasi. Korraga karanud noorem wend põesast wälja, löönud temale teibaga pähe, kohe furnuks. Wiinud siis hobuse rahakasti juurde. Hakanud säääl wantrit waatama, leidnud koogid. „Oh mis hääd suutäied ta weel mulle tõi,“ ütelnud tema ja hakanud hää isuga sööma. Saanud waewalt koogid ära söödud, kui juba hirmust walu tundnud, warsti ka furnud.

Kodu oodanud naesed mehi koju, kuid neid pole tulnud ega tulnud. Pole nemad ka teadnud, kuhu mehed läinud. Nad läinud siis warena wenna juurde ja tellinud, et tema uende mehed ülesse otsiks. Wanem wend läinud. Ta leidnud wennad heinamaalt mõlemad furnud. Pannud raha ja wennad wantrile ja toonud koju.

Muist raha toonud koju omale, muist annud lestekedele, kellega need endid elataks.

Nii saatis raha ahnus wennad mõlemad hukatuse fisse.

Adu Tamberg'i suust, Koeru kihelkonnast Werjast.

76. Ummumägi.

J. Soobla, Tormast.

Ummumägi on Torma kihelkonnas Laius-Tähtvere wallas Hanselja metsas rabajooft ümber piiratud liivamäekene. Mis põhjusel seda rahwa juus nimelt „Ummu“ mäeks kutsutakse, ei ole mitte teada. Wanade juttude järele arwatakse, et wanast sõja ajal soldatid oma raha warandust, kullas ja hõbedas, sinna kohta ära peitnud, sinna kohale mütsidega liiwa pääle kandes. Pärast aga leidsiwad waranduse mahamatjad kõik sõjasurma. Warandus puhkab täna päewani nime-metatud mäe all.

Nii arwatakse rahwa juttude järgi seda warandust ikka praegust weel sääl peidus olewat. Mitmed on seda küll sääl kaewamas käinud, aga siimaani on kõik nende waew asjata olnud. Mis ööse kaewatud, on rüewa ajal kinni kaswanud. — Korra näidatud ühele mehele unes, et minna warandust wälja kaewama, aga olgu sääl juures wait, kui ka midagi iseäralikku näha peaks olema. Kui ta mingi asja üle oma imeks-panemist sõnaga ehk teoga üles awaldab, kaduda esiti nähtus ja filmapilgul kõik warandus maa pöue tagasi, ja nõnda olla tema kaewamine tühi töö.

Mees, kelle nimi Hans olnud, mõtnud enesele teise pere Beetri kaasa abiks warandust wälja kaewama, läinud tööle: kuni lõuneni tegiwad nad ilma ümber waatamata tööd. Wiimaks korruga tõmmanud Beetri tähelepanemist ilus

Kullakarwa sulgedes hiilgaw laululind enese pääle, kes väga ilusasti laulnud, nii et Peeter oma imekspanemise ennast taltjutada ei olla suutnud. Unustanud seltsimehe Hansu homnikust manitsust, hüüdnud: „Hans, kas oled sa ennemast niisugust ilusat kullakarwa laululindu näinud?“

Hans wisanud labida käest ja ütelnud: „Nüüd on meie töö kõik asjata!“ Ummumägi kaswis kohe uuesti kinni. Warandus puhkab tänapäewani mäes ja ootab imelikku leidjat.

77. Raha leidmine.

D. Hinzenberg, Tapalt.

Talumehel olnud põllu sees üks põesastiku falk. Ummugi juba olnud rahwa suus juttusid kuulda, et sääl wõja all raha=auk pidada olema, mees püüdnud ka mitu korda kaewata, kuid pole midagi leidnud. Väinud wiimaks targa juurde. Tark katjunud omia kunstid ära, siis ütelnud: „Sah kulla mees, mina ei wõi sinna midagi parata. Seda raha ei saa säält enne kätte kui ise wälja terkib.“ — Korra wälja kündes näinud mees, et põesatukas koer istub. Ta pole sest suurt tähelegi pannud. Kui aga teisel ja kolmandal õhtal, kui mees metsatukast mööda koju poole tulnud, ikka koer sääl istunud, läinud ta vaatama. Juurde saades pannud mees imeks et koer mitte eest ära ei jookse. Ta andnud kepiga koerale, see luffunud kõlisedes külile. Nüüd saanud mees aru, et see mitte koer ei ole,

waid selae suur rahakast. Pole mees seljas jaksanud koju wiigi, wiinud hobusega.

Naha sees olnud hõbe ja kuldraha. Mees jaganud muißt waestele, muißt wõtnud omale, saanud jõukaks ja kuulsaks meheks.

Leena Tambergi suust, Merjast.

78. Waranduse tuli.

J. Johannes, Kõrgesaarest.

Ennemuiste öeldud Kõrgesaare mõisa kubjale öösel unes: „Mine neljapäewa õhtul hobuste koplil, säält ja saad warandust.“

Kubjas läinudgi neljapäewa õhtul nalja pärast waatama. Kui ta koplisse saanud, näinud ta kohe, kuidas üks wäikene tuli suure tamme all põlenud. Kubjas saanud küll aru, mis tuli see on. Wõtnud nua tupest ja pistnud kest tule sisse püüsti ja läinud jälle koju.

Hommiku läinud kubjas waatama, ehk on midagi maha jäänud. Säält tamme all olnud kaks juurt wesi kiwi maas, üsna tuliüned. Kubjas katsunud kiwi üles tõsta, aga ei saa, liig raske. Ta läinud kohe koju hobuseid ja abi tooma, et saaks kiwa ära wiia.

Kui ta abiga tagasi tulnud, pole kiwide asetgi enam maas olnud. Wanakonn oli kiwid jälle ära wiinud. Nii jäi mees kõigest ilma.

